Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 35 (1685) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 28 ЖНІЎНЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.

Жанчыны — заснавальніцы цяперашняга хору (здымак з 1985г.).

БЕЛАСТОЦКІ БЕЛАРУСКІ ХОР

Такі хор існуе ў нас ад пачатку існавання БГКТ. Сама я, помню, у пяцідзесятыя гады спявала ў ім пад мастацкім кіраўніцтвам Людмілы Панько. І таксама, помню, у нашым першым хоры была адна моладзь.

Змяняліся дырыжоры хора, харысты. Але так, як і Люба Гаўрылюк, лічу, што беластоцкі хор БГКТ — гэта ўсё той самы хор — хор беларускі. Ні яго рэпертуар, ні заданні не змяніліся. Яшчэ адну асаблівасць падказвае Люба Гаўрылюк, даказваючы бесперарыўнае беларускае спяванне ў горадзе Беластоку, менавіта тое, што спевакі з Беластока прымалі ўдзел у кожным конкурсе беларускай песні, не прапусцілі ніводнага. А конкурсы, паводле дакументаў Любы, адбываюцца ад 1963 года — значыць, у гэтым годзе быў 25 конкурс, аб чым ніхто не ўспомніў. Можа былі якія перарывы ў конкурсах. таму арганізатары маўчалі. Пабачым праз год. Па-мойму, нельга прапускаць такіх юбілеяў — 25 конкурсаў беларускай песні гэта ж багатае дасягненне нашага мастацкага руху!

Цяперашні хор Беластоцкага аддзела БГКТ складаецца з харыстаў у большасці сярэдняга ўзросту, выпрабаваных, вопытных (спевакі царкоўных хораў), з дасканалымі галасамі. Іх 40 з лішнім чалавек — жанчыны і мужчыны. Хоць то заўсёды быў хор аматарскі, то яго мастацкі ўзровень быў заўсёды высокі. З ім працавалі выдатныя дырыжоры. Апошнія гады хор працуе пад кіраўніцтвам нястомнага Сцяпана Копы і спявае з кожным годам усё лепш. Заслуга ў гэтым і саміх харыстаў — вельмі ахвярных, працавітых і дысцыплінаваных. Рэгулярна кожны чацвер адбываюцца рэпетыцыі (2 гадз.), а перад паездкамі, ці выступленнем у горадзе вызначаюцца дадатковыя рэпетыцыі і агульная мабілізацыя калектыву. І хор, і яго кіраўнік мараць і працуюць у тым напрамку, каб хор стаў вялікім, поўным 4-галосым хорам — прадпасылкі ў іх ёсць.

Неяк зайшлі мы ў Беларускі клуб на Варшаўскую 11 на рэпетыцыю. Засталі першых трох харыстак, маладых дзяўчат: Марысю Юрчук, Басю Трахімчук, Дароту Назарко. Яны родам з Каралёвага Мосту, Паўлаў і з-пад Міхалова, цяпер працуюць і жывуць у Беластоку. Праз хвіліну прыйшла Ніна Лук'янюк. Мы спыталіся ў дзяўчат, як яны знайшлі дарогу ў беларускі хор. Адну заахвоціў яе сябра, якому яго сябра сказаў пра хор, другой сяброўка мамы сказала, што ідзе набор у беларускі хор, трэцяя прачытала аб'яву і прыйшла, бо любіць песні, асабліва народныя. А хор спявае многа народных песень — гэта яго асноўны рэпертуар і, як відаць, маладых тэта прыцягвае. Беларуская народная песня мае сваю чароўнасць і можа спаборнічаць у папулярнасці з сучаснай песняй. Зрэшты, народную песню можна выканаць па-рознаму, у чым нас пераконвае калектыў „Дубіны".

Я ўжо не адзін раз сустракалася з фактам, што беларускія калектывы арганізуюцца на „сямейным падрадзе". Вельмі часта ад сям'і і пачынаецца такі калектыў, будуць гэта маці з дачкой і з сястрой, ці сёстры, ці сёстры і браты, ці, што вельмі

(Працяг на стар. 6)

ЗНАЁМСТВЫ З БЕЛАРУССЮ

ПЕРШАЕ СПАТКАННЕ

Мы ўсе як адзін: Андрэй Казлоўскі, Лех Канапельскі, Багдан Пастэрнак, Зыгмунт Фліс і я — цэлая наша пяціасабовая група, накіраваная Саюзам польскіх пісьменнікаў у БССР, да апошняй хвіліны былі пераканаы, што едзем у Віцебск на Фестываль польскай песні. Тым больш, што Андрэй і Лех — вядомыя аўтары многіх песенных тэкстаў. Праўду кажучы, перспектыва некалькідзённых выслухоўванняў песень, мяне як чалавека, які знаецца на співе, што кот наплакаў, не вельмі і радавала. Аднак магчымасць першы раз пабываць на Беларусі — айчыне маёй роднай мовы, бацькаўшчыне нашай сумнай гісторыі — лагодзіла ўсе нездавальненні і брала верх над усімі жаданнямі.

У аўторак, 19 ліпеня Мінск прывітаў нас сонечнай раніцай. Чыстае, бязвоблачнае неба прарочыла прыгожае надвор'е. Дзевяць гадзін, а сонца яшчэ зусім нізка, так як у нас на Беласточчыне а сёмай гадзіне. Розніца часу зусім неадназначная з працэсамі прыроды. Гэта ж усяго паўтысячы кіламетраў — бліжэй чым з Беластока ў Шчэцін. Па ўсім відаць, што, згодна з іх часам, летам у адзінаццаць гадзін ночы тут яшчэ відна. Так яно і ёсць.

Калі прымем, што пачынаюць яны працу ў восем гадзін раніцы, дык якое ж доўгае ў іх пасляпоўдне і як мала часу застаецца на сон. Не спаць жа хіба, калі за вокнамі зусім ясна, выказаў свае сумненні, выходзячы з цягніка, Андрэй Казлоўскі.

Мы не паспелі надобра азірнуцца, не гаворачы ўжо каб задумацца, куды ісці, калі пачулася:

— Вы из Польши?

На вакзале чакаў нас Аляксей Гардзіцкі — вядомы публіцыст, працаўнік Саюза пісьменнікаў БССР. Называюць яго тут жартоўна міністрам замежных спраў, таму што займаецца ён сувязямі з заграніцай. Пазнаем адзін аднаго адразу. З Гардзіцкім мы знаёмыя ад дзевяці гадоў, калі пабывалі яны на Беласточчыне з памёршым ужо, вядомым паэтам Аляксеем Пысіным. Шчырае, сардэчнае прывітанне, паціскання рук і першае знаёмства з астатнімі. Гутарка далей ідзе на беларускай мове. Аляксей у скарачэнні знаёміць нас з планам нашай пабыўкі, просячы адначасова прабачэння што не прысутнічае перакладчыца. Яна едзе з Масквы і прыбудзе проста ў гасцініцу недзе праз гадзіну. Сам надзейна глядзіць на мяне. Я ў сваю чаргу спаглядаю на сваіх спадарожнікаў — адзін з Познані, другі з Варшавы, трэці з Кельцаў, чацверты са Слупска. У іх вачах здзіўленне. Перакладаю. Аднак гавораць, што ўсё разумеюць. Калі перакладаць, дык у другі бок. Незразумелыя для іх толькі паасобныя словы. Хапаюць меладычнасць мовы. Лексіка вельмі блізкая. Здзіўленне выклікала што іншае.

— Чаму з Масквы? — пытае мяне Багдан Пастэрнак. Аляксей Гардзіцкі хутка хапае. што рэч ідзе пра перакладчыка.

— А ў нас усё ідзе праз Маскву. Яна ж вязе вам грошы, каб выплаціць дыету. Значыць, так,

(Працяг на стар. 3)

НА НЕБАСКРОБЕ

Ёсць на Мангатане ў Нью-Йорку славуты больш чым стопавярховы дом. Яго вышыня больш чым чатырыста метраў. Дом быў збудаваны даўно, ужо ў 1932 годзе. Ад моманту свайго „нараджэння" дом быў аб'ектам гонару гарадскіх улад, а можа і ўсіх жыхароў велізарнага горада. Амерыканцы любяць усё вялікае: вялікія караблі і судны, вялікія магазіны, вялікія аўтамашыны і вялікія дамы. Не адносіцца гэта, аднак, да тых дамоў, у якіх жывуць. Амерыканцы ненавідзяць вялікія многапавярховыя жылыя дамы і жыццё ў іх трактуюць як свайго роду няшчасце. Любяць жыць у малых аднасямейных доміках з уласным гаражом, уласным малым агародчыкам або садзікам.

А гэтыя аграмадзіны служаць ім выключна як сядзіба банкаў, біржаў і розных адміністрацыйных устаноў.

У Нью-Йорку я сустрэў паню Надзю Артысевіч з Кляшчэляў, якая гаворыць, што, жывучы ў Кляшчэлях, гаварыла выключна па-польску і толькі ў Амерыцы навучылася па-беларуску. Ці ж гэта не парадокс? Надзя Артысевіч жыве ў Амерыцы больш чым сем гадоў. Апанавала таксама англійскую мову і бухгалтарскую прафесію. У даны момант працуе ў японскім банку. Ведаеце, на якім паверсе? На дзевяноста восьмым! Над ёю ўжо толькі лётчыкі, касманаўты і Бог. Расказвала, што ў часе вельмі вострых ветраў іх на высокія паверхі не пускаюць. Баяцца катастрофы. Хаця ўсе небаскробы Мангатана збудаваны на цвёрдай скале, то ўсё ж такі рознае можа здарыцца.

Вярнуся да славутага, больш чым стопавярховага дома, які славіцца і тым, што ўжо дзесяткі гадоў усе знатныя замежныя афіцыйныя госці, якія прыязджаюць у Нью-Йорк, наведваюць гэты дом. Сярод здымкаў, якія паказваюць гэтых гасцей, красуецца таксама здымак Мікіты Хрушчова, якому таксама хацелася паглядзець на Нью-Йорк, так сказаць, з палёту птушкі.

Праўда, мы з Барташэвічам не належалі да гасцей знакамітых, але нам таксама схацелася глянуць на панараму горада зверху. Трэба заўважыць, што сістэма ліфтаў у доме дасканала прадуманая і адзін ліфт бярэ адразу некалькі дзесяткаў чалавек. Давялося, аднак, мінут дзесяць пастаяць у чарзе, бо такіх, як мы, аказалася вельмі многа. Зразумела, што ніхто не возіць тут нікога дарам. Трэба плаціць. Аднак, гэтым займаецца наш апякун і дасканалы знаўца горада Антон Ш. Пачаткова ліфт нас выкінуў дзесьці на 84-тым ці 85-тым паверсе. Палюбаваўшыся панарамай горада, паехалі мы вышэй, каб канчаткова выйсці ў самай „галаве" дома на сто другім паверсе. Трэба сказаць, што пляцоўкі, з якіх аглядаем горад, забяспечаны жалезнымі сеткамі. Быццам бы калісьці іх не было. Аднак, у сувязі з тым, што здараліся самагубствы, было ўведзена забяспячэнне, якое ліквідуе магчымасць кінуцца ўніз.

Калі глядзіш са сто другога паверха на горад, агортвае цябе нейкі пафос, паўбайка, паўмагія. Здаецца табе, што ўдзельнічаеш у рэальна-фантастычным спектаклі. З аднаго боку, наведвае цябе гордасць за геніяльнага чалавека, які больш чым паўстагоддзя таму назад, калі тэхніка была намнога слабейшая, чым сёння, здолеў узняць да Сонца такога бетоннага і сталёвага велікана. А з другога боку, агортвае і нейкае горкае сумненне і пытанне: а навошта такое? Калі ўзіраешся з вышыні сто другога паверха на Нью-Йорк, а перш за ўсё на густы лес небаскробаў Мангатана, дык здаецца табе, што знаходзішся ў архіпелагу дзівосных муравейнікаў ці будоўляў тэрмітаў. І хаця відаць, як у вузкіх шчылінах вуліц бегаюць ва ўсе бакі машыны, то ўсё ж-такі выдаецца ўсё гэта светам калі не памершым, дык скамянелым. Мёртвы камень, бетон і сталь устаюць перад табой нейкай непераможнай дамінантай. Такое ўражанне выклікаюць першыя мінуты. Калі пастаіш, прыгледзішся і асвоішся, тады заўважыш, што гэта ўсё ж не каменная пустыня, а нешта жывое. Нешта такое, што пульсуе вечным рытмам гарадскога арганізма.

Воляй-няволяй, аднак, задумаешся і засумуеш па лугавой раніцы над Нарвай і па малых хатках у сваёй роднай вёсцы. Так ці інакш, трэба пакланіцца тэхнічнаму генію чалавека, які зрабіў нешта амаль неверагоднае. А вядома, што ўжо ёсць дамы вышэйшыя, чым той, на якім стаім. Але, як для мяне, дык і гэты дастаткова вялікі і імпануючы. А добры ён, між іншым, таму, што гледзячы з яго на вуліцы, ніяк не адрозніш жабрака ад мільянера.

...ль Барскі

P.S. Сказалі мне, што ў адным з гарадоў плануецца пабудова небаскроба вышынёй у 700 метраў, а ў Гюстане аграмадзіны вышынёй у два кіламетры. Баюся, што Бог умяшаецца ў гэту пабудову і так, як у выпадку будовы вавілонскай вежы, пераблытае будаўнікам мовы.

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

СЯРГЕЙ ПУТКО

Дэлегат на XI з'езд Беларускага таварыства ад Сямяціцкага аддзела БГКТ. Гаворыць, што на гэтым найвышэйшым беларускім форуме трэба было б шмат увагі прысвяціць павелічэнню колькасці членаў БГКТ. Беларусаў у нашых мясцовасцях многа, а членаў БГКТ мала. Чаму б нам не браць прыкладу з Польскага грамадскага таварыства ў Чэхаславакіі, асабліва з пражываючых у Цешыне і на Заользі палякаў?!

Мы сістэматычна не працуем над разбудовай арганізацыі. Нават перад з'ездамі падчас справаздачна-выбарных кампаній гэтай справе не прысвячаем асаблівай увагі, не займаемся дастаткова гэтым пытаннем. А ёсць умовы для росту арганізацыі, для павелічэння радоў БГКТ, для таго, каб сталася яно масавай арганізацыяй беларускага насельніцтва ў Польшчы. Дакуль гэта ў нас будзе так, што на працягу 32 год мы не можам перакрочыць ліку 6 тыс. членаў?! Гэта толькі сведчыць аб нашым бяздзеянні ў гэтым напрамку. Няма цвёрдых і адначасова разумных загадаў і імкненняў з боку Галоўнага праўлення адносна колькаснага росту нашых гурткоў БГКТ на вёсках і прадпрыемствах. Няма абавязваючых планаў разбудовы. Нававыбранае Галоўнае праўленне БГКТ павінна неадкладна заняцца справай павелічэння нашай арганізацыі на вёсках і ў гарадах. Тады быў бы большы ўплыў нашых ідэй на насельніцтва і гэта ў сваю чаргу спрыяла б росту нацыянальнай свядомасці.

Важнай таксама справай з'яўляецца супрацоўніцтва БГКТ у рамках сваёй арганізацыі. Маецца тут на думцы супрацоўніцтва паміж аддзеламі, запрошванне на цікавейшыя мерапрыемствы і канферэнцыі сяброў з іншых аддзелаў. Больш таго, нядрэнна было б нават, каб паявілася жаданне спаборнічаць паміж аддзеламі ў той ці іншай дзялянцы дзейнасці.

Неабходна таксама на З'ездзе Беларускага таварыства закрануць пытанне асіміляцыі беларусаў, усіх тых праблем, аб якіх пісаў праф. Ежы Тамашэўскі ў „Палітыцы" № 31 ад 30.VII. 1988 г. Працэс асіміляцыі стаўся з'явай паўсюднай. Закранаецца ў спомненай публікацыі пытанне навучання дзяцей роднай мове. Пытанне надта важнае, бо ў нас адыход ад роднай мовы трактуецца ўжо як нешта нармальнае. Нават дарослыя людзі, калі перасяляцца ў горад, вельмі часта зусім не карыстаюцца, нават у штодзённым сямейным жыцці сваёй гаворкай, матчынай і бацькоўскай мовай. Праўда, у некаторых мясцовасцях няма спрыяльнай атмасферы для смелага культывавання нацыянальных традыцый.

Як правіла, беларусы з'яўляюцца праваслаўнага веравызнання. Многа беларусаў жэніцца і выходзіць замуж за палякаў, пераходзячы на каталіцкую веру, і тады яны адразу быццам становяцца польскай нацыянальнасці. У сувязі з такой сітуацыяй бываюць нават вялікія непаразуменні ў сем'ях. Але аб такіх справах невядома чаму і не пішацца, і не гаворыцца, бо тэма такая сарамлівая.

*

Некалькі сказаў аб дэлегаце, Сяргею Путко. Ён — ураджэнец вёскі Клюковічы, што ў гміне Нурэц-станцыя. Закончыў сельскагаспадарчы тэхнікум у Беластоку (Дайлідах), працаваў на гаспадарцы, а пасля ў сельскагаспадарчых кааператывах у Вульцы-Нурэцкай і Тымянцы. Ад 1979 года з'яўляецца кіраўніком сектара сельскай гаспадаркі, лясніцтва і харчовай гаспадаркі гміннай управы ў Нурцы-станцыі. Яму 43 гады. Належыць да кіраўнічага актыву Сямяціцкага аддзела. Справаздачна-выбарная канферэнцыя аддзела, якая адбылася 26 сакавіка б.г., выбрала яго ў склад прэзідыума праўлення аддзела. Што датычыць партыйнай дзейнасці, дык ён з'яўляецца адным з галоўных дзеячоў ЗСЛ у Нурэцкай гміне.

Цяпер Сяргей Путко грамадска выконвае функцыю намесніка прэзаса гміннага камітэта ЗСЛ. Такім чынам, мае ён шырокі кантакт з вясковым насельніцтвам, з яго штодзённым жыццём і штодзённымі вялікімі і малымі справамі як па лініі адміністрацыйнай, так і па лініі грамадска-партыйнай.

Варта адзначыць і той факт, што гмінныя адміністрацыйныя і партыйныя ўлады, у тым ліку і ЗСЛ, вельмі прыхільныя да дзейнасці Беларускага таварыства.

Міхась Хмялеўскі

ХРОНІКА

27 ліпеня ГП і рэдакцыю „Нівы" наведала былы харэограф Народнага ансамбля „Нёман" з Гродна Ларыса Лешчанка, якая цікавілася дзейнасцю нашых беларускіх аматарскіх калектываў.

*

Музей — навукова-даследчая і культурна-асветная ўстанова, якая збірае, зберагае, экспануе, вывучае і папулярызуе помнікі матэрыяльнай і духоўнай культуры, а таксама з'яўляецца першакрыніцай ведаў з розных галін мінулага.

Беларускае таварыства ад самага пачатку свайго існавання марыць аб такой установе і прымала шэраг пастаноў і прапаноў адносна арганізавання і будавання музея. І ўрэшце гэтыя мары сталі ажыццяўляцца. Два гады таму назад пачалася будова Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Будова гэта звязана з мадэрнізацыяй і перабудовай існуючых памяшканняў па былой мазаікарні Прамыслова-драўніннага прадпрыемства. Зроблена ўжо вельмі многа. Работы выконваюцца з апераджэннем прынятых графікаў. А гэта толькі таму, што на гэтую беларускую інвестыцыю паплылі грашовыя ахвяраванні і з боку дзяржавы, і з боку многіх прадпрыемстваў і ўстаноў, арганізацый, а таксама ад усіх беларусаў у нашай краіне і за граніцай. Але ўжо вычэрпваюцца грашовыя сумы. Прэзідыум ГП на пасяджэнні 29 ліпеня г.г. звярнуўся з просьбай да ўсіх беларусаў у Польшчы і за граніцай даваць далейшыя грашовыя ахвяраванні, бо калі не будзе грошай, дык можа наступіць непажаданы перапынак у будове гэтай вельмі важнай для беларусаў установы.

(мх)

ЗНАЁМСТВА З БЕЛАРУССЮ

(Праця́г са стар. 1)

— працягвае. — Уся ваша база знаходзіцца тут, у Мінску, а ў плане паездкі — па слядах класікаў беларускай і польскай літаратур. Падрабязна скажа вам ваша перакладчыца і апякунка.

Гэта мяне моцна ўсцешыла. Душа ад радасці аж заскакала. Збываецца тое, аб чым я ўвесь час марыў — пабыць на радзіме Янкі Купалы, Якуба Коласа і Адама Міцкевіча, якому Беларусь была натхненнем для яго творчасці. Убачыць Вязынку і Мікалаеўшчыну, пахадзіць вуліцамі Навагрудка і Нясвіжа, глянуць на Свіцязь, якая меладычнасцю сваіх хваляў замянілася ў цудоўную паэзію польскага вяшчуна.

— А Віцебск? — пытае нехта з маіх сяброў.

— Віцебск? На жаль, немагчымы. Усё занятае, — паясняе Аляксей Гардзіцкі.

Значыць, не падрыхтаваны як трэба. Не прадбачана аж такога вялікага зацікаўлення гэтым першым фестывалем. Магчыма таму, што гэта першы і цяжка было разлічыць. Я зусім не шкадую. У карысці такой, а не іншай сітуацыі, пераканаюцца і астатнія, калі паглядзяць усю праграму па тэлебачанню.

Усё як у гадзінніку. Пад'язджае зялёнае жыгулі. Упакоўваем свой багаж і праз хвіліну імчымся Прывакзальнай плошчай. Пільна ўзіраюся ў акно аўтамашыны і прагнымі вачыма лаўлю ўсё, што мільгае за шыбінай. Карагодам адыходзяць прыгожыя сучасныя будоўлі. Аляксей паясняе: — Тут рэспубліканскі стадыён „Дынама", гэта Рускі драматычны тэатр імя М. Горкага.

Усё гэта яшчэ ўбачу, аб усім раскажуць мне мае сябры з Беларусі. Едзем і прыпамінаецца мне верш Яна Чыквіна:

„Як прыемна ісці па чужому гораду,
Спраў не маючы і ніякіх клункаў. (...)"

Праўда, спраў нямала — столькі ж карэспандэнцыйных знаёмых, і горад, здаецца, не чужы, але толькі незнаёмы, а на душы да болю прыемна. Шмат я яшчэ прайду мінскімі вуліцамі. Не раз буду хадзіць аж да заранкі, услухоўваючыся, як яшчэ б'ецца сэрца Беларусі.

У вочы кідаюцца надпісы. Апрача назваў вуліц, усе крычаць яны на рускай мове, быццам бы гарланілі — о, моў, якая абшчыпаная Беларусь. Людзі на вуліцы быццам бы саромеюцца і на ўсякі выпадак гавораць па-руску.

— Мы цяпер і так дабіліся, — скажа мне потым мой добры сябра падчас начной размовы. — А то ўвогуле не было нічога. А зараз нават у аўтобусах і тралейбусах шафёры пачынаюць прыпынкі аб'яўляць па-беларуску.

Машына спыняецца ля сяміпавярховага будынка гасцініцы „Мінск".

— Вось мы і прыехалі, — гаворыць Гардзіцкі. — Ад вакзала тут усяго пяць хвілін пяшком, — дадае, бачачы маё здзіўленне, што, маўляў, як на звыш паўтарамільённы горад, ехалі мы вельмі нядоўга, хаця і кружылі рознымі вулачкамі.

Перагаворы з вахцёрам — і нас прапускаюць у светлы хол. Даюць пропускі.

Часу ў нас, што памыцца і пераапрануцца. А адзінаццатай гадзіне едзем у Музей Янкі Купалы. Унізе чакае ўжо нас Тамара Чыгунова. Гэта яна ехала з Масквы, каб тлумачыць у Мінску з рускай на польскую. Дзяўчына высокай культуры. Закончыла рэжысуру і яе мара — фільм. Але, на жаль, пакуль што мусіць працаваць перакладчыцай і правадніком за 18 рублёў у суткі. Зразумела, калі працуе. Тамара дасканала валодае польскай мовай і вельмі добра арыентуецца ў польскай культуры і сітуацыі.

Дрэвы Купалаўскага парка, які называюць „пенсионным", па прычыне таго, што прыходзяць сюды адпачываць пенсіянеры, шчодра кідаюць цень, баронячы ад спёкі. У цэнтры вялізны, але зроблены з вялікім мастацтвам, помнік паэту. Задуменны Янка Купала, падпіраючыся сукастым кіёчкам, глядзіць цёплымі прыжмуранымі вачыма ў далячынь, быццам бы пытаў:

„А хто там ідзе
У агромністай такой грамадзе?"

Музей знаходзіцца на тым месцы, дзе жыў у Мінску Янка Купала. Стаяў тут дом, у які зараз жа пасля выезду паэта падчас атакі фашыстаў на сталіцу Беларусі, ударыла бомба. Двухпавярховы будынак памяшчае і захоўвае ўсё, што засталося і

(Праця́г на стар. 11)

Помнік Янку Купалу ў Мінску.

МАРФА

Цяжкое было ў Марфы жыццё ўжо ад самое калыскі. Людзі і кажуць: калі ў маладосці бяда, то і ўсё жыццё будзе бядовае. Маці Марфы памерла, калі яна была яшчэ маленечкай; апекавалася ёю бабуля, якая сама хварэла і неўзабаве таксама пайшла на той свет. Засталася з бацькам, які прывёў у дом мачыху. Мачыха і не думала даглядаць малую Марфу, таму жылося ёй і галадна і холадна. Часамі толькі дападала яна да ежы, ажно кішка прутам ставала. Замараная, задрыпаная.

Калі прыйшлі саветы, казала Марфа, то я думала, што ў школу якую пайду і есці буду мець што. Але, пакуль падрасла я да тае школы, дык і немцаў чорт прынёс, акупацыя навалілася. А вызваленне паслейшае таксама палёгкі завельмі не дало: усё той жа наганяй на работу, рабі і рабі без канца і меры!

Памятаю, моладзь музыкі задумала ладзіць, а кожнай дзяўчыне па чарзе трэба было мыць падлогу ў той хаце, у якой былі гулялі. Хацелася мне на тыя танцы, а мачыха крычыць: ідзі, ідзі і не варочайся назад! Села я пад вакном і гляджу на вуліцу, хлопцы з дзяўчатамі ідуць, кажуць мне: ідзі памыць падлогу, тады на танцы пусцім цябе.

Аднаго разу прыехалі да мяне сваты, адзін такі дзядзька, інача́й назваць яго я не магу. Мне было ўсяго семнаццаць, але выперлі мяне замуж за яго. Куды ж я мела падзецца?

Яму была патрэбна работніца, а не жонка. Рабіла я ў яго, рабіла на гэтай яго гаспадарцы, аж урэшце ўзяла і ўцякла ад яго дахаты. А з хаты — на Прусы, як тады гаварылася. На заробкі паехала. Там пазнаёмілася я з прыгожым хлопцам, не брыдчэйшым за мяне, і знаёмыя пачалі называць нас параю. Аднак, калі я зацяжарала, то ён пачаў уцякаць ад мяне. Як толькі дзе

(Праця́г на стар. 4)

ВЕРАВЫЗНАННІ Ў СССР

У СССР існуюць: руская праваслаўная царква, рымска-каталіцкая, армяна-грыгарыянская, грузінская праваслаўная, лютэранская, евангельскіх хрысціян-баптыстаў, мусульманская, будыйская, юдайская і іншыя.

У СССР існуе каля 20 мужчынскіх і жаночых манастыроў. Найбольшыя з іх — Троіцка-Сергіева лаўра (горад Загорск), Пачаеўская лаўра (Украінская ССР), манастыр у Аглоне (Латвійская ССР).

Самая вялікая царква ў СССР па ліку веруючых — руская праваслаўная царква. Другая праваслаўная царква ў СССР — грузінская.

Па ліку веруючых другой з'яўляецца мусульманская царква (іслам). Мусульмане ў СССР вызнаюць два напрамкі іслама: суніцкі і шыіцкі (апошні галоўным чынам у Азербайджане). Рэлігійным жыццём мусульман кіруюць чатыры цэнтры. У Ташкенце знаходзіцца духоўнае праўленне мусульманаў Сярэдняй Азіі і Казахстана. Ва Уфе (Башкірская АССР) знаходзіцца духоўнае праўленне мусульманаў еўрапейскай часці Саюза і Сібіры. Яно аб'ядноўвае і мусульманаў Беларусі. Цэнтры праўлення мусульманаў знаходзяцца таксама ў горадзе Буйнакску (Дагестанская АССР і ў Баку (Азербайджанская ССР).

У Прыбалтыцы пераважае каталіцкая царква. Яна не мае тут адзінага духоўнага цэнтра. Існуюць таксама ў Прыбалтыцы рэлігійныя грамады евангеліцка-лютэранскай царквы, якімі кіруюць архіепіскапы.

Вярхоўны патрыярх — каталікос усіх армян кіруе армяна-грыгарыянскаю царквою, якая дзеліцца на епархіі. На чале хрысціян-баптыстаў стаіць адзіны выбарны цэнтр у Маскве. У Бураціі, Туве, Калмыкіі ёсць вызнаўцы будызму. Старшыня праўлення будыстаў мае духоўнае званне — бандзід-хамбалама.

Апрача гэтага ў Савецкім Саюзе існуюць рэлігійныя арганізацыі, найчасцей хрысціянскія, якія называюцца сектамі. Гэта аб'яднанні веруючых, аддзяліўшыхся ад галоўнага напрамка той ці іншай рэлігіі.

Усе веруючыя і рэлігіі карыстаюцца аднолькавымі правамі.

апр. М. Варанецкі

З ДРУКУ

„НІВА" Ў БЕЛАРУСІ

Як працуюць, вучацца, адпачываюць беларусы, якія жывуць у Польскай Народнай Рэспубліцы? Пра што яны мараць? Які іх уклад у працэс перабудовы польскага грамадства? На гэтыя і мноства іншых пытанняў дае адказы газета „Ніва", якая выдаецца на беларускай мове ў Беластоку.

„Ніва" і раней прыцягвала ўвагу, асабліва тых, хто цікавіцца гісторыяй беларускага народа, яго мовы. Аднак набыць яе было складана. Цяпер паявілася магчымасць задаволіць патрэбнасці большай колькасці людзей. Дасягнута дагаворанасць паміж „Саюздрукам" рэспублікі і Галоўным праўленнем Беларускага грамадска-культурнага таварыства, чым органам з'яўляецца „Ніва", аб тым, што колькасць экземпляраў для БССР будзе значна павялічана. Таму ўжо цяпер можна аформіць падпіску на 1989 год. Яе кошт 10 рублёў 40 капеек.

„Ніва", якая многа робіць для ўмацавання дружбы паміж беларусамі і палякамі, СССР і ПНР, выходзіць адзін раз у тыдзень палавінным фарматам газеты „Праўда". Яе аб'ём — 12 старонак. У першым нумары газеты за гэты год напісана: „Ніва" павінна служыць усім, кожнаму беларусу — і селяніну, і настаўніку, і вучонаму, і студэнту, і школьніку". Тэматыка выдання сапраўды разнастайная. Пра гэта сведчаць, напрыклад, яе пастаянныя старонкі: „Белавежа" — літаратурная, „Прысутнасць" — студэнцкая, „Зорка" — дзіцячая, „Ніўка" — гумарыстычная. Газета — суарганізатар штогадовага конкурсу „Беларуская песня", мэта якога — папулярызацыя народных і сучасных беларускіх песень у Польшчы, пошук таленавітых выканаўцаў. Цікавыя матэрыялы расказваюць аб стварэнні музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху. Самі за сябе гавораць рубрыкі: „Шляхам гадоў", „Слаўныя людзі Беларусі".

(„Звязда" № 178 ад 4 жніўня 1988 г.)

ГАЙНАЎСКІЯ ПРАВАДНІКІ

Гурток праваднікоў пры Бюро абслугоўвання турыстычнага руху Польскага турыстычна-краязнаўчага таварыства (ПТТК) у Гайнаўцы налічвае звыш 30 членаў, а старшынёю яго з'яўляецца Пятро Карпюк. Ён расказаў нам аб працы гайнаўскіх гідаў.

„Члены нашага гуртка гэта жыхары Гайнаўкі, людзі розных прафесій, якіх аб'ядноўвае любоў да родных мясцін і жаданне паказаць прыгажосць гэтага кутка Беласточчыны турыстам з краіны і з-за мяжы. Без гэтага нельга стаць добрым праваднікам.

Сезон у нас пачынаецца 1 чэрвеня. Абслугоўваем усе экскурсіі, якія трапляюць у Гайнаўку, водзім іх таксама па Белавежы, Белавежскім запаведніку і пушчы. У Гайнаўцы экскурсантам паказваем нядаўна пабудаваны сабор св. Тройцы, унікальны аб'ект сучаснай сакральнай архітэктуры, дрэваапрацоўчы камбінат (ГППД), Музей рэвалюцыйнага руху і месцы нацыянальнай памяці. У Гайнаўскім доме культуры турысты могуць паглядзець відэа-касеты з запісамі хораў, якія прымалі ўдзел у Днях царкоўнай музыкі.

У вясенне-зімовы перыяд, калі спыняецца турыстычны рух, арганізуем нашым праваднікам курсы, каб папоўніць іх веды пра мінулае і сучаснасць нашага рэгіёна. Выкладчыкамі на такіх курсах з'яўляюцца вопытныя людзі, якія дасканала ведаюць Белавежскую пушчу і яе ваколіцы, напрыклад, доктар Чэслаў Аколаў, галоўны хавальнік фондаў Прыродазнаўчага музея ў Белавежы.

Восенню гэтага года супольна з Гайнаўскім аддзелам ПТТК будзем адзначаць юбілей 25-годдзя нашай дзейнасці. Будзе з'езд усіх гідаў і ўзнагароды для найлепшых".

Гайнаўскім праваднікам з нагоды сярэбранага юбілею жадаем усяго найлепшага!

Андрэй Гаўрылюк

Свойскія малюнкі

Стары Беласток. Баяры. Мал. У. Петрука.

МАРФА

(Працяг са стар. 3)

ўбачыць мяне, дык зараз убок кіруецца, не пазнае. Начамі я плакала і кляла! Нават утапіцца надумала. Пайшла да рэчкі, але зрабілася мне страшна там і вярнулася я назад.

Вярнулася я да бацькі з мачыхай, у хаце і нарадзіла дзіця тое. Памятаю, калі хапілі мяне родавыя болі, то мой бацька, бачу, кленчыць і моліцца, каб хоць упоўнач я не нарадзіла, бо блага будзе. Нарадзіла я хлопчыка. Сама яго гадавала. Судзілася з яго бацькам наконт аліментаў, толку з тых судоў было мала, і ўрэшце пакінула тую валакіту. Сама сабе рады давала.

Калі мой бацька быў ужо пры смерці, сказаў мне: не так жыць будзеш, як захочаш, але так, як лёс табе накажа.

У нас быў кавалак поля, добрага поля. Усё агародняя зямля. І сын за гэты час падрос. Але мачыха адправіла мяне ў жэбры, кажучы, што малога сама пільнавацьме. Вярнуўшыся з тых жэбраў, я ўсё лепшае сыну свайму падтыкала, сама жывучы рэшткамі.

І мачыха памерла, і я засталася толькі з сынам. Але ён набраўся нораваў ад мачыхі і не зусім слухацца мяне хацеў. У той час пачаў заглядацца на мяне адзін мясцовы кавалер. Яго маці часта запрашала мяне да сябе: хадзі, кажа, Марфачка, на пачастунак да нас. Аж потым, выявілася, да іншай ён сватаўся і з тою ажаніўся. Чаму так людскове робяць?

Сын вырас і на музыкі пайшоў. Дзеўка адна за яго чапілася. Міркай называлася і чамусьці на мяне ўсякае пляла, аж сын мой аднаго разу гаворыць: я яе зарэжу за гэта! Давай я сама спаткаць тую Мірку і кажу ёй: за што ты мяне так мыеш (?). Яна спачатку туды-сюды, пік-мік, а пасля апусціла галаву ды пачырванела. І пайшла яна сабе.

Сына забралі на службу ў войска, а вярнуўшыся з тае службы, стаў ён на работу ў горадзе. Даязджаў туды. На рабоце пазнаёміўся з дзяўчынаю, такою, як і ён сам, з вёскі; прыязджала з ім, але мяне чамусьці таксама знелюбіла, нават „дзень добры" не скажа, бывала. А я ўсё-такі кажу яму: жаніся з ёю! Ды яна раптам ліст яму прыслала, у якім аплявала мяне дашчэнту. Людзі нашы нагаварылі ёй. Сын зазлаваў на яе, пакінуў яе. Перайшоў на работу, ужо на чыгунцы і на месцы, блізка дома.

Хата наша вельмі ж старая, яшчэ дзедаўская. Мураванку задумала я паставіць і на тыя часы ўзяла дзеля таго нямалую пазыку, сто тысяч. Накупілі патрэбных матэрыялаў, згадзілі былі майстроў. Сын дапамагаў, я рабіла з майстрамі, рук не пакладаючы. За работу ім плаці, і абед з чаркаю абавязкова дай, няма паўлітра — няма работы! Дом сяк-так збудавалі, засталося канчаць усярэдзіне. Адну палову яго кончылі, другое ўжо не далі рады.

...Пасля гэтае будовы Марфа пачала і сама хварэць. І як я нядаўна даведалася, памерла яна, а хутка і яе той адзіны сын. Зрабілася мне дзіўна на душы ад таго і вырашыла я напісаць яе ўспаміны, каб навука ад іх была такая, што чалавек павінен жыць дзеля жыцця перш за ўсё, і шанаваць адзін аднаго, не мучыць, не надаваць пакутаў, бо і само жыццё не пашкадуе мазалёў, а яшчэ тут і людзі дадаюць іх. Чаму людзі так мучаць сябе, адзін аднаго, думаю няраз...

Аўрора

З рэпарцёрскіх запісак

ДЗЕ ІХ ВЕЧНЫ СПАЧЫНАК?

Гэты ліст трапіў да мяне дзіўным шляхам. З далёкага Днепрапятроўска 17 мая 1988 года адправіў яго нейкі грамадзянін **Файнберг А. Д.**, заадрасаваны так: *„Польша, Белостокское воеводство, Железнодорожная станция Новосады, начальнику станции"*. Усё нібыта правільна, толькі гэты Файнберг А. Д., відаць, не ведаў, што ў вёсцы Навасады, Гайнаўскай гміны, няма аніякай чыгуначнай станцыі, хаця цягнікі там (на загуменні вёскі) спыняюцца даволі часта, але выключна таварныя, калі даводзіцца ім чакаць, пакуль вызваліцца месца на суседняй перавалачнай станцыі.

Працаўнікі пошты таксама ненадта ведалі, што зрабіць з гэтым лістам і накіравалі яго ў Ялоўку. Сапраўды між Ялоўкай і Шымкамі ёсць невялічкая вёсачка Навасады, але там увогуле няма чыгункі.

На шчасце, свет не без кемлівых і прыхільных нам людзей. У Ялоўскім паштовым аддзяленні нехта разважліва пераадрасаваў гэты ліст на маё прозвішча ў рэдакцыю „Нівы".

Файнберг А. Д. пісаў:

„Начальніку станцыі Навасады!

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны адна чыгуначная брыгада вяла пабудову ўчастка чыгункі Белавежа — Пружаны. Кіраўніцтва гэтай пабудовы знаходзілася на станцыі ў Белавежы.

У дзень пачатку вайны, ноччу на 23 чэрвеня, адно падраздзяленне гэтай брыгады пагрузілася на чыгуначны састаў, які складаўся з таварных вагонаў і грузавых платформаў. Яны са станцыі Белавежа выехалі на ўсход, у бок Ваўкавыска..."

Тут я ўпершыню крыху задумаўся. Каб з Белавежы паехаць у Ваўкавыск, дык трэба было ехаць не на ўсход, а якраз наадварот, на захад, найперш у бок Гайнаўкі, а пасля ўжо павярнуць на паўночны ўсход, каб накіравацца каля Дубін і Навасад у Семяноўку, дзе чыгунка перасякае цяперашнюю дзяржаўную граніцу.

Далей Файнберг А. Д. пісаў:

„... На світанні 23 чэрвеня, ад'ехаўшы ад станцыі Белавежа прыкладна 25—30 кіламетраў, мабыць, недзе недалёка ад вашай станцыі, чыгуначны састаў быў нечакана спынены нямецкімі войскамі. Яны з кулямётаў і аўтаматаў ва ўпор расстрэльвалі ваенных чыгуначнікаў, якія выскаквалі з вагонаў і платформаў на чыгуначнае палатно. Іх было прыкладна 1000 чалавек. Амаль усе яны загінулі. Сярод загінуўшых быў і мой родны брат. Мала хто астаўся ў жывых..."

Брат Файнберга А. Д. Навум Давыдавіч Файнберг быў тады тэхнікам-лейтэнантам і якраз камандаваў першым узводам першай роты першага асобнага маставога батальёна, які апынуўся пад гэтым нечаканым абстрэлам. Ведаю гэтае з іншага ліста, які дырэктар Музея ў Свіслачы даслаў па гэтай жа справе галоўнаму рэдактару „Нівы". Яшчэ адзін ліст ад Файнберга А. Д. — праз Ваяводскае праўленне Таварыства польска-савецкай дружбы — трапіў у рукі **Уладзіміра Купрыяновіча,** — вельмі ж заслужанага шукальніка ўсялякіх слядоў ваенных трагедый.

Жыхар украінскага горада Днепрапятроўска хацеў бы даведацца, дзе захаваны астанкі яго роднага брата Навума, хацеў бы наведаць ягоную магілку, пастаяць ля яе, падумаць аб складанасці чалавечага лёсу, ускласці кветкі і ўстанавіць памятную табліцу.

Файнберг А. Д. далучыў да свайго ліста яшчэ і дакладную схему з указаннем месца расстрэлу салдат-чыгуначнікаў. У загінуўшага брата Навума быў намеснік па прозвішчу Тыран А. А. Яму ўдалося жывым вырвацца з гэтай мясабойні. Ён шчасліва перажыў вайну і паведаміў Файнбергу А. Д. аб лёсе яго брата.

Паехаў я ў Навасады. Быў пачатак чэрвеня, прыгожа грэла сонца, сакавітай зеленню радавалі лугі і дрэвы, цвілі кветкі. Вясна, проста вясна ў поўнай сваёй красе. Толькі жыць і радавацца жыццём.

Ля вясковай навасадаўскай крамы сустрэў я пісьманосца **Мікалая Юрчука.** Чалавек гэта

Без вады няма жыцця. Без яды чалавек можа пражыць некалькі тыдняў, але без вады цяжка пражыць нават некалькі дзён. Чалавек, жывёла і расліны спажываюць ваду штодзённа. Сутачная патрэбнасць вады для чалавека акрэсліваецца 30 грамамі на 1 кілаграм масы цела.

Вада разам з сонцам стварае непаўторнае прыроднае багацце. Вада павінна быць бясшкоднай па хімічнаму складу і бяспечнай у эпідэміялагічных адносінах. Вельмі дрэнна, калі разам з вадою ў арганізм чалавека пранікаюць ядавітыя, шкодныя рэчывы. Чысціня вады цесна звязана з чысцінёй навакольнага асяроддзя. І таму розная якасць вады бывае ў розных мясцовасцях. Ды на працягу нават аднаго дня яна змяняецца. Іншая яна можа быць раніцай, іншая вечарам ці на наступны дзень. Падчас розных рамонтаў водаправодаў могуць трапляць (і трапляюць) у ваду нейкія „дамешкі“, нячыстасці, часам іржавы пыл, а часам і нешта больш грознае. Вада змяняецца таксама ў залежнасці ад пары года. У гарадах, якія карыстаюцца паверхневай вадою (з рэк і азёраў) зімою, калі пакрыва лёду аддзяляе ваду ад кісларода, затрымоўваецца працэс самачышчэння вады. Усё тады спадае на станцыі ачышчання вады і на хімію, якая там знаходзіцца.

А ў рэкі, азёры плывуць усялякія воды, забруджаныя, атручаныя, з фабрычных сцёкаў, з жывёлагадоўчых фермаў і г.д. І вядома, што з горшых водаў, нягледзячы на тое, што вада праходзіць праз спецыяльныя ачышчальні, усё роўна яна горшая.

Справа ў тым, што ў Польшчы наступіў перыяд хуткай дэградацыі водаў. Толькі 10 прац. даўжыні рэк нясе воды, якія залічваюцца да першай катэгорыі чысціні, 33 прац. вады ў рэках і азёрах нельга залічыць да ніякай катэгорыі з прычыны вялікай забруджанасці. Вісла і Одэр не дасягаюць чысціні вады першай катэгорыі на ніводным адрэзку. Моцна забруджваюцца азёры. Больш як 300 з іх затраціла ўжо здольнасць самаачышчэння. Нішчэюць сажалкі, забруджваюцца вадасховішчы. Частка з іх замяняецца ў сховішча прамысловых сцёкаў. А гэта таму, што амаль 14 тыс. прадпрыемстваў і гарадоў адводзіць сцёкі ў рэкі, азёры і сажалкі, таму што многія не маюць ачышчальных збудаванняў, а калі ў некаторых і ёсць, дык яны недастаткова спраўныя. Вядома, што галоўную віну трэба ўскладваць на прамысловасць і камунальную гаспадарку. Але ў гэтым працэсе дэградацыі вады мае свой значны ўдзел таксама сельская гаспадарка. Даказана, што сцёкі кароўніка на 500 штук дойных кароў раўназначныя са сцёкамі

4-тысячнага горада. Менавіта, вялікапрамысловыя фермы жывёлы з'яўляюцца не меншымі ад фабрык атручвальнікамі вады ў рэках і азёрах.

Адмоўны ўплыў на чысціню рэк і азёраў маюць мінеральныя ўгнаенні, а ў асаблівасці сродкі аховы раслін.

Нядаўна ў Інстытуце арганічнай прамысловасці ў Пшчыне, у лабараторных умовах, былі праведзены даследаванні адносна ўплыву супрацьпустазельнага прэпарата „Хвастокс плынны 30“ на жывучасць карпа. Аказалася, што пасля 14 дзён смяротнасць дасягнула палавіны набытка. А гэты сродак амаль паўсюдна выкарыстоўваецца ў сельскай гаспадарцы для ліквідацыі пустазелля. Рэшта гэтых хімічных сродкаў трапляе ў глебу, з яе — у расліны, а пасля, праз расліны, — у арганізм чалавека.

Нерацыянальнае ўгнойванне земельных угоддзяў спрые таму, што частка іх пабіраецца раслінамі, а частка трапляе ў падскурныя воды і прычыняецца да зарастання азёр і сажалак і да пагаршэння якасці вод у рэках і азёрах, у вадасховішчах і сажалках, адкуль пабіраецца вада для водаправодаў. Зразумела, што бесперапынна паляпшаецца, удасканальваецца якасць ачышчальных збудаванняў. Наогул вада ў кранах добрая. Але ёсць і такая вада, дзе на кранах і калодзежах вісяць таблічкі, інфармуючыя аб тым, што вада прыгодная да піцця пасля яе перагатавання. З даследаванняў вынікае, што найчасцейшай прычынай дыскваліфікацыі вады з'яўляюцца бактэрыі. На другім месцы — хімічныя забруджванні, пераважна жалезам і марганцам. Дапушчальная іх колькасць часам перавышае ўстаноўленыя нормы. Таксама часта перакрочваецца колькасць хлору, які дадаецца для дэзінфекцыі вады.

Норма якасці пітной вады ў Польшчы акрэсліваецца распараджэннем міністра здароўя з 1977 года. Падаецца амаль 50 параметраў ацэнкі яе чысціні і хімічнага складу, у тым ліку максімальная колькасць забруджанняў. У найбольшых прамысловых краінах свету паказчык субстанцый, якія становяць патэнцыяльную пагрозу для вод, ахоплівае ўжо амаль 2 тыс. элементаў.

Найбольшую пагрозу для здароўя чалавека ствараюць (паводле дац. Стэфана Мазяркі, кіраўніка Установы гігіены камунальнай Дзяржаўнага інстытута гігіены) субстанцыі, паўстаючыя ў выніку актыўнасці хлору. Хлораарганічныя субстанцыі найбольш таксічныя і трывалыя. Паводле яго, трэба адмовіцца ад хларавання вады. Альтэрнатывай з'яўляецца азанаванне яе. Пераход з хларавання на азанаванне вельмі дарагі, але ў будучыні неабходны.

Апрацаваў **Міхась Хмялеўскі**

АБРАЗКІ З ГРОДНА

Мае сваякі жывуць у Гродне і таму кожны год маю магчымасць наведваць гэты прыгожы наднёманскі горад. За кожным разам кідаецца ў вочы штосьці новае, адметнае ад вобразаў, якія запамяталіся з папярэдняй пабыўкі. Так было і сёлета. Калі ў канцы чэрвеня апынуўся я на, галоўнай у горадзе, Савецкай плошчы, пачуў званы фарнага касцёла. Зайшоў туды. У касцёле было мнагалюдна, ішла багаслужба. Іншыя касцёлы ў Гродне рамантуюцца, ва ўсіх вядзецца душпастырская дзейнасць. Гэтага я раней не заўважыў. Гэта адзін з вынікаў перабудовы.

Другая з'ява — турыстычны гандаль. На базары часта чуваць польская мова і нярэдка можна сустрэць знаёмых з Беластока і ваколіцы. Зразумела, едзем да суседзяў па каляровыя тэлевізары. Рублёў мяняюць малавата, дык гандляваць прыходзіцца. І таргуюць нашыя кавай „Інкай“, ванільным цукрам, касметыкай рознай, джынсавым адзеннем, каб раздабыць грошы на „Рубін“, „Электрон“ або „Славуціч“. А калі торг удасца і атрымаецца з тысяча рублёў, тады новы клопат — як і дзе купіць тэлевізар? Пераадолеўшы гэтую перашкоду, ужо з тэлевізарам, стомленыя да знямогі, але з радасцю ў вачах вяртаюцца нашыя дамоў. Яшчэ толькі прайсці праз таможню, дабрацца да вагона, знайсці месца тэлевізару і сабе ў натоўпе „тэлевізійных“ турыстаў — і ўжо спакойна можна адпраўляцца назад.

І хаця з Гродна ў Беласток кожны дзень выязджае сем цягнікоў, то аднак гэта малавата на сённяшнія патрэбы. Мне давялося ехаць назад, стоячы на калідоры, так многа людзей падарожнічае.

Стварэнне магчымасці наведвання СССР нашымі грамадзянамі гэта таксама вынік перабудовы.

Пра Гродна многа пісаць не буду, бо калі там хто не быў, то напэўна будзе і сам усё пабачыць.

Дзядзька Захар

яшчэ малады, бо толькі 26 гадоў жыцця за ім, значыць, ваеннага часу ён не памятае, але пісьманосец кожны дзень ходзіць па вёсках і шмат чуе ад людзей. У ягонай сумцы штотыдзень знаходзіцца, між іншым, і 15 экземпляраў „Нівы“, якую ён пастаўляе пастаянным падпісчыкам.

Падыйшлі іншыя людзі, зацікаўленыя справай, з якой я прыехаў у Навасады. На жаль, ніхто не чуў тут аб падобным здарэнні, нават 77-гадовы Пракоп Сідарук, які пры Саветах быў ужо пажарнікам у Гайнаўцы. Расказвалі яны мне пра розныя эпізоды з гэтай вайны, але каб недзе тут у наваколлі Навасад немцы расстралялі каля тысячы савецкіх байцоў, дык аб гэтым яны нічога не чулі...

Параілі мне наведаць **Яна Крука**, якому ўжо 88 гадоў. Жыве ён адзінока. Яму самому ў вайну давялося перажыць нямала бяды, а ў чэрвені 1941 года, калі пачыналася фашысцкае нашэсце на Савецкі Саюз, Ян Крук знаходзіўся аж у Гомелі, куды Гайнаўскі леспрамхоз накіраваў яго на 3-месячныя курсы. Пра расстрэл байцоў-чыгуначнікаў між Дубінамі і Навасадамі таксама нічога ён не чуў.

Пісьманосец Мікалай Юрчук параіў мне скантактавацца з **Рыгорам Шарэйкам**, які з'яўляецца сакратаром гміннага гуртка ЗБоВіД. Кантактуюся. Аказваецца, што яны таксама разглядалі ўжо „справу Файнберга А. Д.“. На жаль нічога не дабіліся. Член іх гуртка Рэгіна Пашко, якая выводзіцца з пушчанскай Чарлёнкі, паабяцала ім што-колечы праведаць. Заехаў я і да яе.

— Не, нічога я не даведалася па гэтай справе, — са шкадаваннем заявіла гэтая вельмі ж сімпатычная старэйшая жанчына, але паабяцала, што яшчэ раз паедзе ў родную вёску. Пасля некалькіх дзён атрымаў я ад яе кароценькі ліст.

„Жыхары Чарлёнкі, якая знаходзіцца на трасе Гайнаўка — Белавежа, сцвярджаюць, што не было тут аніякіх баёў і ахвяр з боку салдат Чырвонай Арміі. Гэта вестка пэўная“.

І тады я падумаў, што застаецца ў мяне яшчэ толькі адзін паратунак: звярнуцца да мясцовага святара. Бацюшка прынамсі раз у год наведвае ўсе могілкі, кантактуецца з людзьмі. Айцец **Васілій Шклярук**, настаяцель Дубінскай парафіі, ужо 24 гады знаходзіцца ў гэтым прыходзе. Ён таксама не чуў аб такім здарэнні.

— У Нараўцы на могілках знаходзіцца братняя магіла, якой апякуецца адна жанчына і яна пастаянна напамінае святарам, каб яны памаліліся ля гэтай магілы і мы ахвотна гэта робім, — кажа а. Васілій. — Аднак, каб такая масавая магіла... пра такое штосьці ў тутэйшым наваколлі не чуваць было.

Значыць, не ўздоўж чыгункі Белавежа — Гайнаўка — Семяноўка трэба шукаць вечнага спачынку Навума Давыдавіча Файнберга і яго таварышаў па няшчасці. Значыць, звесткі, якія дайшлі да яго брата ў Днепрапятроўск, не былі дакладнымі.

За Гайнаўкай, на ўскраіне Белавежскай пушчы, як вядома, знаходзіцца могільнік савецкіх салдат. У братніх магілах тут пакоіцца многа невядомых ахвяр вайны. Але ніхто не чуў, каб сюды перавозілі астанкі каля тысячы воінаў, загінуўшых у адзін дзень і пахаваных у адной магіле.

Віктар Рудчык
Фота аўтара

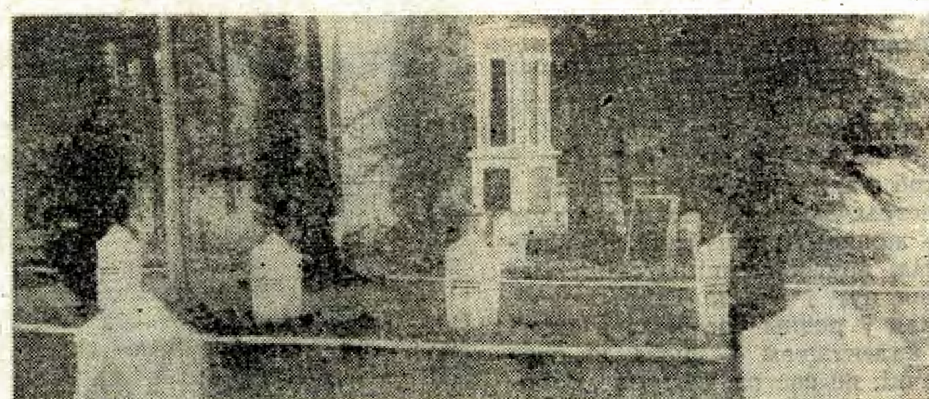
Могілкі савецкіх воінаў у Гайнаўцы. Сюды часта таксама наведваюцца грамадзяне Савецкага Саюза, каб ушанаваць памяць сваіх блізкіх.

РАТУЙМА ХОЦЬ НАЗВЫ (КАЛІ НЕ ДУШУ)!

У сувязі з тым, што школы ў нас польскія, а беларускай мовы ды агульнай усяго толькі гісторыі Беларусі навучаюць у іх неабавязкова, — трэба цаніць „Гутаркі аб мове“ Ніны Амельянюк, што публікуюцца ў „Ніве“. Яны, прынамсі часткова, падліквідоўваюць нашу тут беларускую непісьменнасць, адвечную цемнату ў родным.

Я выказваўся на старонках „Нівы“ пра даволі важны недахоп гэтых „Гутарак“, а менавіта — перайначванне назваў мясцовасцяў ды рэк. Думаю, што такія папраўкі трэба абавязкова публікаваць, каб такім чынам застаўся трывалы запіс аўтэнтычнасці.

У чарговым урыўку „Гутарак аб мове“, змешчаным у „Ніве“ ад 7 жніўня, хачу паправіць назвы шэрагу вёсак і рэк з майго роднага старонія, г. зн. з даўняе Сакольшчыны. У дужках падаю іх афіцыйна-польскі запіс. І так: рэчка Бобра (Бебжа), рэчка Сакалда (Соколда), Бярозаўка (Бжозувка), вёскі: Старая Камянка (Стара Камёнка), Каменная (Каменна), Асмалоўшчына (Осмоловшчызна), Дуброва (Домброва), Ясеноўка (Ясёнувка), Бярозава (Бжозово), Круглае (Круглэ), Няроснае (Неросьно), Масціха (Мосціха), Саламянка (Сломянка), Камянка (Камёнка), Коматаўцы (Хомонтовцэ), Скіндзер (Скіндзеж), Чорнысток (Чарнысток), Шудзялава (Шудзялово), Клышаўка (Клышувка).

Вядома мне таксама, што Пшыбудэк называецца па-праўдзе: Прыбудак, а Кутова — гэта Кутавая, Лесьна — гэта Лесная, ды Саснавік — Сасновік, Свідзялоўка — Свідзілаўка...

Падобных памылак ёсць у кожным урыўку. Можна пазбегчы іх, карыстаючыся хаця б адпаведнымі публікацыямі Міхала Кандрацюка або этнаграфічнымі атласамі. Гэта важна, каб чытач „Нівы“ мог адказаць сабе на пытанне: а як будзе па-беларуску імя маёй мясцовасці? Цяпер пачынаецца ў нашым грамадстве рух за захаванне спрадвечнасці назваў, антыпаланізацыйны. Трэба яго падтрымліваць.

І яшчэ трохі пра непаразуменні. „Сток“ у старабеларускай мове абазначае невялікую рэчку, а не як зараз некаторыя думаюць па польскай паралелі: схіл гары. Шыдзельнікі — перайначаная ў друку назва: Сядзельнікі, і датычыла яна не Сукавічаў, а цяперашняга Шудзялава. Цюймічы — гістарычная назва, якая пасля мадыфікавалася ў — Цюмічы. А Руткоўске ў сапраўднасці называецца Руткоўскае.

Што ж: будзем чытаць наступныя ўрыўкі „Гутарак аб мове“ ды вучыцца, таксама і папраўляючы шаноўную аўтарку. Дай Бог, каб слушна!

І як бы дзеля перасцярогі падам праўдападобную гісторыю перайначання назвы Коматаўцаў у: Хомонтовцэ. Коматаўцы ўзяліся ад Комата, літоўскага або яцвяжскага імя ці прозвішча. У лацінскай манеры запісаў у даўняй Польшчы гук „к“ занатоўвалі накшталт сучаснага польскага двухлітарнага „х“. У выніку атрымалася пасля не вельмі каб прыгожая назва гэтай вёскі, якая пачалася ж ад радаводнай легендарнага воя Комата (гісторыкі схільныя лічыць яго апошнім князем яцвягаў).

С. Яновіч

Галоўнае праўленне Беларускага грамадска-культурнага таварыства

ПРЫМЕ НА РАБОТУ ІНСПЕКТАРА

Пажадана веданне беларускай мовы. Пра ўмовы працы і зарплаты можна даведацца ў ГП БГКТ, Беласток, вул. Варшаўская 11, тэл. 311-18.

З НЯДАЎНЯГА МІНУЛАГА БЕЛАРУСКАГА ШКОЛЬНІЦТВА

Многа карысных змен адбываецца ў грамадска-гаспадарчым і палітычным жыцці нашай краіны і суседніх дзяржаў. Дазваляе гэта глыбей і больш пранізліва глянуць на мінулае, крытычна і адначасова аб'ектыўна ацаніць з'явы і падзеі, зрабіць правільныя высновы на будучыню.

У гэтакі спосаб трэба аднесціся і да мінулага БГКТ, высветліць перад XI з'ездам Таварыства хвалюючыя пытанні, напрыклад, беларускага школьніцтва.

Найбольш складаны перыяд у навучанні беларускай мовы пачаўся ў сямідзесятых гадах. Тэзіс аб аднанацыянальным характары дзяржавы, бюракратызацыя дзяржаўнай адміністрацыі, у тым ліку і ўлад, якія наглядалі за дзейнасцю БГКТ, сістэматычна абмяжоўвалі яго дзейнасць. Небяспечнымі сталі адміністрацыйныя дзеянні, накіраваныя на абмежаванне навучання роднай мовы паасобных нацыянальных меншасцей, у тым ліку і беларускай. Гэтае пытанне падрабязна абмеркавана ў лісце Прэзідыума ГП з 1971 г., які нядаўна быў надрукаваны ў „Ніве“ (№ 26, ад 10.07. 1988 г.). Выслаць гэты ліст у тагачаснае Міністэрства асветы і вышэйшай адукацыі ПНР прымусілі ўмовы, у якіх апынуліся нацыянальныя меншасці. У гэты час многа гаварылася аб свабодзе, магчымасцях развіцця і дзейнасці адзінкі і грамадскіх груп, а ў практыцы бывала зусім інакш. Дайшло нават да таго, што за дзеячамі БГКТ вяліся назіранні на месцы работы і жыхарства, а ў канцы 1972 года былі праведзены кадравыя змены ў кіраўніцтве ГП БГКТ.

Такая атмасфера не спрыяла дзейнасці БГКТ, а таксама навучанню беларускай мовы. У сувязі з тым, што школьныя ўлады патрабавалі кожны год ад бацькоў пісьмовай заявы, многія з іх перасталі пасылаць дзяцей на ўрокі роднай мовы. Гэта давяло да паўсюднага заняпаду навучання ў Сакольскім і Беластоцкім паветах і да рэзкага змяншэння ліку вучняў і школ у іншых раёнах.

У такіх умовах ГП БГКТ рабіла захады ў палітычных і адміністрацыйных улад ваяводства і паасобных паветаў дзеля змены гэтага стану, але безвынікова. Праблемамі навучання беларускай мовы займалася Камісія асветы ГП, якую ўзначальваў тады Мікола Гайдук, а членамі яе былі: Васіль Сакоўскі, Ніна Вісьнеўская, Стэфан Кэнска, Сяргей Бароўскі, Аляксандр Харкевіч, Вольга Паўлючук, Аляксей Карпюк, Вера Рышчук, Міхал Кураш і Анна Багроўская. Камісія дэталёва вывучала складаную сітуацыю ў галіне роднай мовы, вяла кансультацыі сярод настаўнікаў і бацькоў. У выніку гэтых дзеянняў былі апрацаваны прапановы з мэтай паляпшэння ўмоў навучання беларускай мовы ў Беластоцкім ваяводстве.

Прэзідыум ГП БГКТ (Міхась Хмялеўскі — старшыня, Мікалай Самоцік, Янка Зенюк — сакратар, Уладзімір Юзвюк, Сымон Шыманюк, Мікалай Гайдук, Аляксандр Баршчэўскі, Мікалай Матэйчук і Расціслаў Мадзалеўскі) адобрыў прапановы Камісіі асветы і выслаў іх у тагачаснае Міністэрства асветы і вышэйшай адукацыі (успомнены ліст Прэзідыума ГП з 1971 г.). Вядома, не ўсе прапановы былі прыняты. Ажыццявіліся наступныя:

— у 1972 годзе адкрыта завочнае аддзяленне беларускай філалогіі ў Варшаўскім універсітэце, што дазволіла многім настаўнікам беларускай мовы атрымаць вышэйшую адукацыю.

— у БССР накіравана дэлегацыя ў справе пакупкі беларускай літаратуры і навуковых дапаможнікаў,

— выдадзены загад улічваць нацыянальную праблематыку ў пазакласных і пазашкольных занятках.

Многа эмоцый выклікае справа школ з беларускай мовай навучання. Хачу прыпомніць, што тыя школы існавалі ўжо толькі з назвы. У іх, так як і ў школах з дадатковым навучаннем беларускай мовы, на роднай мове вяліся ўрокі толькі гэтага прадмета. Бацькі не згаджаліся вывучаць іншыя прадметы на беларускай мове і патрабавалі ўвесці адну форму школ — школы з дадатковым навучаннем беларускай мовы. Гэты погляд падтрымалі Камісія асветы і Прэзідыум ГП.

Сёння, з перспектывы мінулага, па-рознаму можна аднесціся да гэтага рашэння. Але нельга гэта ацэньваць, абапіраючыся толькі і выключна на індывідуальныя адчуванні паасобных людзей. Патрэбныя былі б тут дэталёвыя даследаванні. З размоў, якія я неаднойчы праводзіў і праводжу з дырэктарамі школ, з настаўнікамі, бацькамі і школьнай моладдзю, вынікае, што ў нашых умовах няма патрэбы вывучаць матэматыку, фізіку, хімію і іншыя прадметы на беларускай мове.

На маю думку, можна ў цяперашніх умовах, на чатырох уроках у тыдзень не толькі навучаць беларускай мове, але і роднай гісторыі. Элементы рэгіянальнай гісторыі можна вывучаць таксама на ўроках гісторыі, а беларускія песні — на ўроках музычнага выхавання.

Беларускую праблематыку можна ставіць і ў пазакласных формах працы з вучнямі, напрыклад, у гуртках любіцеляў беларускай мовы ці ў драматыч-

(Працяг на стар. 11)

(Працяг са стар. 1)

прыемна сказаць, жонка з мужам. Прыкладам тут „Тыневічанкі“, дзе амаль усе сваякі — сёстры і жонкі іх братоў. А ў чыжоўскім хоры спявае 5 пар муж — жонка, у Старым Корніне — маці з дзвюма дочкамі. Здаецца, няма ў нас калектыву, дзе б не выступалі сямейныя сувязі. Гэта вельмі сімпатычная рыса нашых калектываў.

У Беластоку не інакш. Тут 5 асоб з аднае хаты — 2 братоў, 2 сястры, дачка. Многа параў муж — жонка: Арцішэўскія, Карбоўскія, другія Арцішэўскія, Белыя, ну, і сям'я Гаўрылюкоў, якая ў розны час была звязана з калектывам — Люба, яе дзве дачкі, яе сястра, яе муж Валодзя, які некалі танцаваў у балетнай групе. Уклад беларускай сям'і Гаўрылюкоў (родам з Трасцянкі) у развіццё мастацкага руху ў горадзе Беластоку нельга пераацаніць.

Быў час, калі выступала толькі жаночая група. Шэсць — восем жанчын, вельмі элегантна апранутых, на плячах вялікія хусткі-шаліноўкі. Я помню іх песні, яны пасавалі да іх. Гэта былі песні аб маладосці, песні аб адвечных чалавечых марах, песні-рамансы. Вельмі добрая была група. Потым яна поўнасцю ўлілася ў хор, стала яго ядром. А называлася тая група „Каласкамі“. Для мяне існуе няяснасць адносна таго, ці цяперашні беластоцкі хор мае сваё імя, ці не мае. Некаторыя лічаць, што хор не мае яшчэ свае назвы. Люба Гаўрылюк аднак цвердзіць, што так як першыя „Каласкі“ поўнасцю ўвайшлі ў хор, так і назва перайшла. Як яно ёсць у сапраўднасці, павінен вырашыць сам хор: „Каласкі“ яны ці не „Каласкі“?

Беластоцкі хор многа ездзіць па вёсках з канцэртамі. Але беластоцкі хор усё часцей выступае ў горадзе Беластоку, і гэта, трэба сказаць, яго асноўная місія. Яны ўжо маюць многа кан-

Ідзе рэпетыцыя. Асобна жанчыны...

ПАТРЭБНЫЯ І НЕПАТРЭБНЫЯ РЭКОРДЫ

Ёсць на свеце вельмі папулярныя так званыя кніжкі рэкордаў, якія выдаюцца шматмільённымі тыражамі на мностве моваў народаў. У гэтых кніжках можна прачытаць пра ўсё, што хочаш. Пра рэкорды разумныя, добрыя, і пра рэкорды зусім бязглуздыя, якія могуць належыць толькі шалёным. Напрыклад, можна даведацца пра непраўдападобнай даўжыні (165 сантыметраў) пазногаць у аднаго з жыхароў індыйскага горада Калькута. Ну і нашто каму такі пазногаць, і якая карысць людзям ад такога пазногця ў нейкага дзівака.

Раздумваючы пра тыя дзівацтвы, прыйшлі мне на думку рэкорды тых, якія не трапілі ў аніякую кніжку рэкордаў, а былі ж рэкордамі не абы-якімі! Некаторыя з тых людзей, вядомых мне, яшчэ жывуць, а некаторыя ўжо, як кажуць у народзе, з Богам гавораць. Гэта безыменныя героі працы.

Аднаго з іх называлі: Ясь Галенін. Было ў яго сваё прозвішча, сапраўднае, але ў тую пару нават сусед часта не ведаў, хто і як па-праўдзе называецца. У вёсках усе ўсіх ведалі па мянушках. Ну і быў Галенін, пэўна, ад жаночага імя: Галена (Ялена).

Пытаю я аднаго разу ў Яся Галеніна:

— Праўда гэта, што вы навязалі за дзень сем копаў парак на страху і ўсе выкрылі?

— Ну, а ў чым дзіва? — адказаў ён мне пытаннем на пытанне. — Мы, з Фарсіцем, звязалі за дзень семнаццаць копаў і выкрылі, — дадаў ён.

Фарсіць — гэта таксама мянушка. Але, каб цяперашні чытач зразумеў у чым справа, дык растлумачу: паркамі крылі саламяныя даўней стрэхі, а слова „выкрылі“ трэба разумець, што ўсе паркі выкарыстаны для пакрыцця. І трохі арыфметыкі: семнаццаць копаў парак — гэта адна тысяча дваццаць штук, а кожную з тых парак трэба было яшчэ зрабіць, гэта значыць скруціць пярэвясла, увіць у яго чатыры жмені добрай саломы, звязаць, заціснуць. Гэта да канца зразумее адно той, хто сам рабіў.

Усе рэкорды з тае кніжкі рэкордаў блякнуць у параўнанні з рэкордам Галеніна і Фарсіця, колішніх вясковых працавітнікаў.

У нашай мясціне нямала было добрых касцоў, але Доніcь лічыўся найцягавіцейшым. За адзін дзень ён мог скасіць гектар „балота“ (сенажаці). Адзін такі гектар — гэта больш-менш семдзесят пяць пракосаў даўжынёю ў сто метраў, а кожны пракос — гэта каля пяцісот узмахаў касою (на адзін метр па пяць узмахаў, а за кожным узмахам выкошваеш траву шырынёю каля дваццаці сантыметраў).

Жыта жалі сярпамі. Жнянаймітка павінна была нажаць капу снапоў за дзень, кожнаму снапу скруціць пярэвясла, а сноп пакласці на тое пярэвясла так, каб мог яго зручна звязаць гаспадар або ягоны парабак. На сваім жа полі нажынала такая жняя больш. Была ў нас адна худзюткая жанчынка, такая, пра якіх мужчыны жартуюць, што „яе кот за ноч з'еў бы“. І гэтая худзіна нажынала за дзень паўтары капы жыта, усе снапы сама вязала і ставіла ў дзесяткі. Праўда, на сваім полі (на чужым так, відаць, не намагалася).

Калі серп змяніла каса — добры касец накошваў у дзень каля дзесяці копаў жыта.

Як працавалі малацільнікі? Яны малацілі, вядома, не малатарнямі ці камбайнамі, але... цапамі. Малацільнік, якога наймаў гаспадар павінен быў змалаціць капу жыта, як казалі, на куль. Куль — гэта салома, вытрасеная, адборная, просценькая адна ў адну. З кулёў рабілі паркі на стрэхі, рабілі і шчоткі. Гэтую капу трэба было не толькі добра вымалаціць цэпам, але і вытрасці ды павязаць салому ў куль, а намалочанае зерне звеяць рукамі, гэта значыць, ручною веялкай накшталт шуфлячкі, сабраць у мяшкі, акуратна падмясці ток. Спадзяюся, што ў будучым Беларускім музеі нашы нашчадкі будуць мець магчымасць пабачыць усё тое, што было патрэбнае малацільніку (цэп, граблі, веялка, двухзубыя вілы накшталт вялікае рагаткі, мятла, шпуль для вязання кулёў, саламяная мятла для ачысткі ўмалоту).

Усе жанчыны мелі калаўроткі, на якіх пралі кудзелю. І сярод іх былі рэкардсменкі. Звычайна, прадзільніца напрадала за дзень шпульку або дзве ці тры шпулькі. Цётка Палося, якая жыла з прадзіва, давала рады напрасці і шэсць шпулек. Дзень у Палосі пачынаўся з першымі пеўнямі, а канчаўся пад поўнач. Спала яна зусім мала. У ясныя ночы цётка Палося не запальвала агню ў хаце, прала яна пры месячным бляску. У цёмныя вечары і ночы запальвала газоўку. А якое гэта святло ад газоўкі, можа ўявіць толькі той, хто яе бачыў (маладым ужо не растлумачыш, не зразумеюць і палічаць байкаю).

Пару гадоў назад пайшоў на той свет дзядзька Шурка. Быў ён пенсіянерам і мог бы няблага пажыць за тую сваю пенсію. Але не, дзядзька Шурка працаваў днямі і вечарамі, рабіў усё, што папрасілі людзі. Аніякая работа не выпадала яму з рук. Строіў драўляны посуд, выплятаў карзіны ды кошыкі на бульбу і на пасвянцонку, хадзіў купляць каму-што, клеіў старыя гумовыя боты, трохі шаўцаваў, шыў „тэпкі“, літаваў волавам міскі і

(Працяг на стар. 11)

тактаў і супрацоўнічаюць з прадпрыемствамі і ўстановамі горада, дзе выступалі з канцэртамі. Установы тыя ў сваю чаргу даюць грошы на ўзнагароды ў нашых конкурсах. Спевакі з хору выступалі вечарамі ў рэстаране „Гродна“ — прымалі іх там вельмі добра.

Старшыня Беластоцкага аддзела БГКТ Валянціна Ласкевіч хоча пашыраць супрацоўніцтва з беластоцкімі ўстановамі. Хоча, каб хор часцей выступаў з беларускай песняй для беластоцкай публікі. Песню нашу ў горадзе любяць. Прыклад гэтаму — Свята беларускай культуры ў амфітэатры. Нарадзілася гэтае штогадовае важнае мерапрыемства ў асяроддзі гарадскога беларускага хору, які пачаў некалі даваць канцэрты на фэстах у „Звярынцы“.

Гарадскі аддзел БГКТ у Беластоку развіццё мастацкай самадзейнасці сярод сваіх членаў ставіць на адным з першых месц. Хор, несумненна, адыгрывае ў такой дзейнасці і адыгрываць будзе ў далейшым важнейшую ролю. Атмасфера працы ў хоры дружная. Хор стаіць на моцных беларускіх нацыянальных асновах.

Вера Валкавыцкая
Фота Яніны Чэрнякевіч

...асобна мужчыны...

...і ўсе разам.

БЕЛАРУСІКІ

Łosinskij Nikołaj, Riewolucyonno-narodniczeskoje dwiżenije w. Biełorussii 1870—1884, Mińsk 1983. Rec. Trzebska Liliana, *Slavia Orientalis* 1985, nr 3/4, s. 388—391.

Łoś Jeudakija, Już wkrótce stanie listopad w rozbiegu... (w). Tł. z białor. Henryk Szylkin. *Nadodrze* 1970, nr 23, s. 9.

Łoś Jeudakija, Białoruś (w). Tł. Jan Adamski. *Profile* 1972, nr 6, s. 34.

Łuczyc-Fiedarec I. I., Ab statusie pałanizmau u niekatorych biełaruskich haworkach. *Studia Rossica Posnaniensia* 1978, z. 10, s. 125—128.

Machlin Michaił, Białoruski eksperyment budowlany. Tł. *Życie Gospodarcze* 1979, nr 33, s. 9.

Maciejak Alicja, Postać diabła w tradycyjnych wierzeniach ludu białoruskiego. *Euhemer* 1973, nr 4, s. 39—48.

Maciejak Alicja, Polskie badania nad ludową demonologią białoruską w latach 1815—1831. *Euhemer* 1976, nr 4, s. 63—73. Sum.

Maciejak Alicja, Demony przyrody i personifikacje zjawisk przyrodniczych w wierzeniach ludu białoruskiego w XVIII i XIX wieku. *Rocznik Białostocki*, t. 13, 1976, s. 151—164. Sum.

Mackiewicz Józefa, Romanowicz Eugenia, Przykłady różnic akcentowych w dzisiejszych dialektach białoruskich. *Slavia Orientalis* 1966, nr 1, s. 81—93, mapy.

Macko Aleksander, Riewolucyonnaja borba trudiaszczichsia Polszi i Zapadnoj Biełorussii protiw gniota burżuazii i pomieszczikow 1918—1933 gg. Mińsk 1972. Rec. Iwański Gereon, Z *Pola Walki* 1974, nr 3, s. 224—226; A.B., *Kwartalnik Historii Ruchu Zawodowego* 1974, nr 1, s. 85—86.

Magnuszewski Józef, Badania Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Warszawskiego nad formami gnomicznymi słowiańskiego folkloru. *Pamiętnik Słowiański* t. 30, 1980, s. 245—248.

Majecki Henryk, Powstanie i działalność Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady na Białostocczyźnie. Białystok 1973.

Majecki Henryk, Konferencja naukowa poświęcona polsko-litewsko-białoruskim związkom historycznym i kulturowym. *Białostocczyzna* 1986, nr 1, s. 39.

Malcew Aleksandr, Rossija i Biełorussija w sieredinie XVII wieka. Moskwa 1974, Rec. Sielicki Franciszek, *Przegląd Humanistyczny* 1975, nr 10, s. 170—174; Morzy Józef, *Roczniki Historyczne* R. 42, 1976, s. 192—196.

Maldzis Adam. Padarożża u XIX stahoddzie. Z historyi biełaruskaj litaratury, mastactwa i kultury. Mińsk 1969. Rec. Stochel Włodzimierz, *Slavia Orientalis* 1971, nr. 2, s. 196—197.

Maldzis Adam, Literackie związki przyjaźni (Polski i Białorusi). *Życie Warszawy* 1971, nr 303, s. 4.

Maldzis Adam, Astrawieczczyna, kraj darahi... Mińsk 1977. Rec. Sielicki Franciszek, *Slavia Orientalis* 1978, nr 4, s. 530-533.

Maldzis Adam, Nieznany wiersz białoruski ze zbiorów kórnickich. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 1978, z. 14, s. 177—180.

Maldzis Adam, Składany szlach stanaulennia. Da pytannia ab tworczych napramkach biełaruskaj litaratury druhoj pałowy XVII — pierszaj pałowy XIX st. st. *Acta Uniwersitatis Łodziensis. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego Nauki Humanistyczno-Społeczne Seria I* 1979, nr 33, s. 129—140. Streszcz.

Maldzis Adam, Inspiracje i kontakty literackie polsko-białoruskie. Rozm. przepr. Anna Nasiłowska. *Radar* 1982, nr 29, s. 9.

Maldzis Adam, Na skryżawanni sławianskich tradycyj. Mińsk 1980. Rec. Ciechanowicz Jan, *Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza* R. 17/18: 1982/1983, s. 209—215.

Maldzis Adam, Tradycje polskiego Oświecenia w literaturze białoruskiej XIX stulecia. Tł. z białor. Włodzimierz Stochel. *Studia Polono—Slavica—Orientalia Acta Litteraria* 1985, t. 9, s. 7—17.

Maldzis Adam; Biełaruś u lusterku miemuarnaj litaratury XVIII stahoddzia. Mińsk 1982. Rec. Sielicki Franciszek, *Acta Uniwersitatis Wratislaviensis nr 754 Slavia Wratislaviensia* 1985, t. 33, s. 135—137.

Р.С.

Жыла-была легенда

ЯДЛОВЕЦ — НЕ ДРЭВА, КАНЮКІ — НЕ ЛЮДЗІ

На пачатак некалькі слоў паяснення. Прыводзім гэтую прыказку абсалютна не ў абразу жыхароў Канюкоў — вёскі ў Заблудаўскай гміне, якая ляжыць на пагорку на правым беразе Нарвы, у пяці кіламетрах ад Рыбалаў, што па шашы з Бельска-Падляшскага ў Беласток. Аддае яна не сённяшнюю сітуацыю і штодзённае жыццё жыхароў Канюкоў, якія гаспадарныя і працавітыя, дзеці якіх вучацца ў сярэдніх і вышэйшых школах і займаюць у дзяржаўных установах высокія пасады, а мінулае, хаця і не так адлеглае. Канюкі — вёска невялікая. Акружаная лясамі і лугамі, ад вякоў узіраецца ў плынь разлівістай Нарвы. У мінулым займаліся тут лоўляй рыбы, якою рака была вельмі багатая. Нават яшчэ не так даўно. Сам памятаю, як гадоў дванаццаць таму назад, калі праводзіў я там, у сваёй цёткі, летнія канікулы, цягнулі сеці і выцягвалі іх аж белымі ад рыбы. Ляскаталі велізарныя шчупакі, доўгія плоткі, тлустыя акуні, язі. Мянькі лавілася проста рукамі пад кожным кустарнікам ці затопленым бервяном. Зразумела, адбывалася ўсё гэта нелегальна. Лавілі ноччу, расставіўшы варты перад міліцыяй, якая, з увагі на бурлівае жыццё вёскі, асабліва жыхароў мужчынскага полу, пачынаючы ад дзецюкоў і падросткаў, была тут частым госцем. Вось гэтае авантурнае жыццё, якое праходзіла са старэйшых на моладзь, лягло ў аснову нашай прыказкі.

Нарадзілася яно, зразумела, не ў Канюках, але за іх межамі, у тых мясцовасцях, куды даходзілі чуткі аб іх авантурніцтве. А даходзілі, як на ўяўленне вясковае недзе трыццаць гадоў таму назад, далёка. Недзе ў крузе да дваццаці кіламетраў ад спомненай вёскі непаслухмяных дзяцей страшылі канюкамі, а авантурлівых гэтак называлі. Сам памятаю, як у дзяцінстве бабуля гаварыла, калі ішла ў агарод, пакідаючы аднаго мяне на панадворку: „Глядзі, нікуды не выходзь, бо злапае „канюка"!" Для мяне, зразумела, гэтае слова нічога канкрэтнага не значыла і ўяўляла хутчэй нейкую з'яву, або страшэнную звяругу.

Чаму гэтак? Чаму пайшлі такія непрыемныя для жыхароў Канюкоў чуткі і ўяўленні аб гэтай вёсцы? Перш за ўсё ў Канюках страшна пілі, пачынаючы ад старэйшых, а канчаючы на жанчынах і падростках. Пілі нават дэнатурат. Факт, што не ўсе, многа было людзей і гаспадарных. Зрэшты, Канюкі не былі вёскай беднай. Аднак, п'янства кідала кляймо на цэлую вёску. Пры тым часта адбываліся бойкі. У гэтым былі яны „мастакамі". Нядзелямі або прысвяткамі, калі не было нідзе блізка музык, біліся паміж сабою. У святы, інакш кажучы, царкоўныя фэсты, выходзілі дружна, забываючы аб сваіх уласных непаразуменнях, у суседнія вёскі і абавязкова падчас музыкаў пачыналі бойку. У рух ішлі: нажы, ґіры, штахеціны, каменне. Заўсёды, як правіла, былі і ахвяры гэтага пабоішча. Парэзаныя і паламаныя — гэта справа звычайная і ніхто занадта імі не пераймаўся. Здараліся аднак, і то часта, забойствы. Там, дзе паяўляліся хлопцы з Канюкоў, мясцовых ахопліваў перапалох. Асабліва зацятую вайну вялі яны з Плёскамі, што знаходзяцца на другім баку Нарвы.

— Ну, хто гэта бачыў, каб на забаву без нажа ісці, — гаварылі тут.

У 1963 ці 1964 годзе ў „Ніве" быў надрукаваны верш, які дасканала адлюстроўваў адну з боек канюцкіх хлопцаў. Заўсёды, як след іх пабыўкі, заставаліся крывавыя ахвяры. Прытым мелі яны свой гонар. Ніколі не чапалі ў сябе незнаёмых гасцей. Незнаёмы адчуваў сябе свабодна. Вось і гэтыя крывавыя пабоішчы далі падставу таму, што пачалі пра жыхароў Канюкоў гаварыць „Ядловец — не дрэва, канюкі — не людзі". Ну, бо якое ж з ядлоўца дрэва. Паўстала гэтая прыказка, як калька, па аналогіі з іншымі. Прыкладна: „курыца — не птушка, жанчына — не чалавек" або літаратурная: „Што кажух — то не вата, што капуста — то не гарбата".

Міхась Шаховіч

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

ІНТЭРВ'Ю З ДЗЕСЯЦІГОДКАМ

Сэрцайка: Ну, як табе, Андрэйка, адпачывалася?

Андрэй: Ат, мама абяцала, што буду цэлае лета ў лагеры, каб адпачыць перад чацвёртым класам, а быў я толькі два тыдні ў Дубінах, у лагеры з рэлігіі.

С.: Ну, і як там было, у тых Дубінах?

А.: О, дзяўчаты, дзяўчаты і яшчэ раз дзяўчаты... Старэйшы мой брат увесь час іграў у шахматы, а я падрываў „кадру"!

С.: А што гэта за „кадра" была? Пэўна, найлепшыя дзяўчаты?

А.: Не, гэта былі шаснаццацігадовыя спартсменкі.

С.: І што, цяпер сумна табе ў горадзе?

А.: Няма калі сумаваць. Учора прастаяў дзве з паловай гадзіны ў чарзе па вітамінізаванае малачко для малодшага брата, а сёння вось прыслалі ў аптэку, бо ў яго ў роце выскачылі нейкія пляснякі. Старэйшы брат паехаў на вёску да бабулі, дык трэба маме дапамагчы, закупы ўсе зрабіць.

С.: Цяжкое тваё жыццё і разумею твой боль: душа да дзяўчат рвецца, а тут трэба братам малым займацца.

А.: Дзяўчат многа, нікуды яны не дзенуцца. Адчапіцца ад іх нельга. Мама і так наракае, што я ўвесь час закаханы!

С.: А праўда, што бываеш закаханы?

А.: О, першы раз гэта здарылася яшчэ ў „зэроўцы". Нават яшчэ крыху раней. Мне было тады пяць гадоў. І была такая Кася. Але ж палабалася яна мне!

С.: Андрэйка, а як гэта было ў цябе з тым закаханнем? Бо мне давялося нешта такое перажыць у дзесяць гадоў. Штосьці ёкнула ў маім сэрцы, калі адчула другое побач.

А.: У мяне нічога падобнага не здарылася. Проста пакахаў дзяўчыну і ўсё. Думаю, што дзяўчаты ў жыцці мужчыны — справа найважнейшая.

С.: А ці ёсць у цябе яшчэ іншыя зацікаўленні, апрача дзяўчат?

А.: Вельмі люблю спяваць беларускія песні. Збіраю маркі, але і так да дзяўчат цягне.

С.: Андрэйка, мне казалі, што ты яшчэ любіш займацца спортам, а ў школе наогул з'яўляешся выдатным вучнем?!

А.: Вучоба таксама дае мне вялікае задавальненне. Маю нават адзнаку „Узорны вучань". Такіх у нашым класе нямнога.

С.: А-а-а, дык цяпер я ўжо ведаю, чаму гэтыя дзеўкі так ліпнуць да цябе. Усё гэта з-за тваіх добрых ацэнак у школе. Пэўна, кожная хоча быць падобнай на цябе, сябраваць з табою?!

А.: О не! Ацэнкі тут абсалютна не прычым. Найважнейшае ва ўсім гэтым — выгляд чалавека, яго прыгажосць і абаяльнасць.

Гутарку вяло Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

ЖМУДСКАЯ САЛАТА З ГАРОДНІНЫ

На 3/4 шклянкі фасолі трэба ўзяць 1 бурак, 2 бульбіны, 1 кіслы або свежы агурок, 1-2 памідоры, 10 дэкаў сырой капусты, 1 невялікую рэпу (ці бручку), 1 моркву, 1 цыбулю, пучок зялёнай цыбулькі, зеляніну пятрушкі, укропу, 1 шклянку смятаны ці маянезу, 1 лыжку кмену, соль па смаку.

Фасолю памыць, намачыць на дзень раней у кіпячонай халоднай вадзе і зварыць на другі дзень у той самай вадзе, у якой яна мачылася. Бульбу і бурак памыць, зварыць у лупінах і нарэзаць дробнай костачкай. Нарэзаць ачабраны агурок і памідоры. Капусту дробна пасячы, крыху пасаліць і патаўчы, пакуль не паявіцца сок. Памытую, ачабраную, спаласнутую моркву ці рэпу сцерці на бурачанай тарцы. Дробна нарэзаць цыбулю. Зеляніну дробна пасячы. Усю гародніну перамяшаць у вялікай місцы, пасаліць, дадаць кмену. Пасля ўсё заліць смятанай ці маянезам.

КАТЛЕТЫ З КАПУСТАЙ

На 30 дэкаў тлустай свініны трэба ўзяць 1 галоўку капусты, 1 вялікую цыбуліну, 2 яйкі, 1 шклянку цертай булкі, тлушч, перац, соль.

Капусту памыць, абварыць у пасоленай вадзе, выняць і добра адцадзіць яе. Мяса, капусту і цыбулю, падсмажаную на тлушчы, прапусціць праз мясарубку, у масу дадаць жаўткі, палавіну падрыхтаванай цертай булкі, соль і перац па смаку ды збітыя на пену бялкі. Усё добра перамяшаць. З масы рабіць катлеты, мачаць іх у цертую булку і абсмажваць з абодвух бакоў на разагрэтым тлушчы. Катлеты палажыць у місачку і патрымаць іх яшчэ мінут дзесяць у цяпле.

ВІШНЁВЫ КВАС

На 5 літраў вады ўзяць 2 дэкі хмелю, 2 літры вішань, 1 кг цукру, 5-10 дэкаў дражджэй.

Хмель варыць у вадзе мінут 15, а тады адцадзіць яго. З вішань выціснуць сок. Даліць яго ў адвар з хмелю. Тады дадаць цукар, расцертыя з часткай цукру дрожджы і так патрымаць квас на працягу 12—24 гадзін. Пасля гэтага разліць яго ў бутэлькі і шчыльна зачыніць. Праз 2-3 дні квас можна піць.

Напітак гэты атрымліваецца даволі моцны, а смак яго салодка-кіслы.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ-ВЕР

Дарагі Астроне, ужо даўно не сніліся мне такія сны, як тады, калі быў з сяброўкай на адпачынку ў Аўгустове. А снілася мне так. Быццам вось быў прыгожы сонечны дзень каля палудня. Неба сіняе без хмар, горача. Я хачу ўвайсці ў агарод, дзе расце розная гародніна, але брама зачынена. Але вось падышоў гаспадар і адчыніў браму. Я ўваходжу ў сярэдзіну, а тут дзікі, запушчаны агарод, трава вялікая да каленяў. Гаспадар паказвае на прыгожыя дрэвы, а асабліва на белую бярозу з белай карою, з вялікай і буйнай кронаю, як парасон. Я гляджу ў тым напрамку і бачу вялізную сасну. Іду я да гэтай сасны і бачу, што вакол яе стаяць акварыумы з рыбай вялікаю. Мне хочацца ўбачыць крону сасны, задзіраю галаву, але крону не ўбачыў. Ствол дрэва вядзе высока-высока ў неба. На гэтым я прачнуўся.

А ў другім сне мне прыснілася, што я хацеў забіць свайго дзядзечку. Ён быў старэнькі, нядобры і хціві. У гэтым сне ён быццам ляжаў у вялікім ложку, накрыты чырвоным плюшам, а над ложкам быццам бы быў надбудаваны балкон з чырвонай цэглы. Я гэты балкон разбіраю і цэглу складаю на беднага дзядзечку, яна ссоўваецца з яго галавы і галава тады паказваецца з-пад цэглы. Вялікія вочы дзядзечкі глядзелі на мяне з жахам.

А. Г.

А. Г.! Твой першы сон напэўна абазначае нейкую прыемнасць, задавальненне, хаця з той дзяўчынай, відаць, у цябе нічога не выйдзе, так як не дасягнула тваё вока той кроны сасны, якая была для цябе задалёка ў небе.

Што датычыць другога сну, дык магу цябе супакоіць. Людзі, якім ў сне здаецца, што яны з'яўляюцца забойцамі, у жыцці, на шчасце, такімі не бываюць. Дзядзька, аднак, захварэе.

Астрон

Зорка
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Група дзяцей з Новага Двара, што на Гродзеншчыне, разам з групай нашых дзяцей і сваімі апекунамі. На цэнтральным плане — стэнд з карцінамі — найлепшымі працамі ў конкурсе малюнкаў.

Два тыдні ў ліпені адпачывалі ў Дубічах-Царкоўных дзеці з Гродзеншчыны, са школы ў Новым Двары Свіслацкага раёна. У рамках прыгранічнага абмену паміж Гайнаўкай і Свіслаччу дзеці з Корніна, Грабаўца і Дубіч-Царкоўных паехалі ў Новы Двор, а з Новага Двара прыехалі дзеці ў Дубічы.

Госці з Беларусі — 18 дзяўчатак і хлопчыкаў розных класаў пад апекай дзвюх сваіх настаўніц знаёміліся з Польшчай, з Беласточчынай. Арганізатары абмену пастараліся, каб пабыўка ў Беласточчыне дала дзецям як найбольш уражанняў. А настаўнікі з мясцовай школы зрабілі ўсё, каб госці адчувалі сябе тут добра і спакойна.

Штодзённая праграма была так перапоўнена, што дзеці, хоць поўныя ахвоты пабачыць усё, што толькі можна, марылі аб спакайнейшай хвіліне.

Экскурсія ў Белавежу. Пабыўка ў музеі прыроды, шпацыр па пушчы, па запаведніку. Вялікае ўражанне зрабілі на дзецях старыя дубы, якія памятаюць яшчэ паляванні ў пушчы не аднаго караля і цара.

Сяброўская сустрэча з дзецьмі са Старыны ў Дубічах ля вогнішча — супольныя гульні, песні, забавы. А затым рэвізіт у Старыну. Усё гэта незабыўнае і цудоўнае.

Былі таксама экскурсіі ў Бельск і ў Беласток, дзе таксама агледзалі горад і музеі. У Гайнаўку дзеці былі запрошаны на мітынг з нагоды гадавіны вызвалення горада ад фашыстаў. Разам з дарослымі жыхарамі і гайнаўскімі гарцэрамі навадворцы складалі вянкі і кветкі на магілах савецкіх салдат, аддаўшых жыццё за вызваленне Гайнаўкі.

Багатую праграму дзецям запрапанаваў дубіцкі гмінны дом культуры. Кожны вольны ад выездаў дзень дзеці праводзілі там, удзельнічаючы ў шматлікіх і розных конкурсах, спартыўных спаборніцтвах, на дыскатэках.

Сонечныя дні дзеці праводзілі таксама на пляжы, на пясчаным беразе новага воднага заліва, дзе створана гмінная зона адпачынку. Там можна было пазагараць, пакупацца і нават пакатацца на водным веласіпедзе.

Два тыдні праляцелі неўпрыкметку. Выязджаючы дадому, дзеці забіралі з сабою цеплыню сяброўскіх сустрэч, радасць ад пазнання новых людзей, хоць невялічкага, але кавалачка суседняй краіны і шматшмат новых развучаных песень, і польскіх, і беларускіх, і рускіх, якія спяваліся тут разам з новымі сябрамі. Кожны павёз дадому шмат адрасоў новых сяброў, з якімі будуць перапісвацца аж да наступных канікул. Дык да новай сустрэчы на Беласточкай зямлі!

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

Разам з гродзенцамі адпачывала невялічкая групка мясцовых дзяцей. Сярод іх — Магда Лэнэыцкая і Аня Карпюк з Бельска, Кася Млодзян з Дубіч-Царкоўных і Эва Вілюк з Вілюкоў.

Алена Мімрык
Дзіяна Энціна

Працяг (6).

Рынак Менгале пачынаўся з вялікай пыльнай плошчы. Шум і мітусня людзей спачатку здзівілі Волю. Потым яна з цікаўнасцю пачала разглядаць стракаты натоўп. Жанчыны ў яркіх доўгіх спадніцах з высокімі турбанамі, паважаныя мусульмане — мужчыны ў белым адзенні бубу, маладыя людзі, апранутыя па-еўрапейску — у абцягнутыя штаны і празрыстыя кашулі светлых тонаў. Усюды бегаюць і гуляюць дзеці, кудахтаюць куры, якія сядзяць у плеценых з бамбуку кашах. Вось гэта рынак!

Пастунова вочы дзяўчынкі пачалі спыняцца на рэчах, што асабліва зацікавілі яе.

— Ой, татачка, глядзі, якія прыгожыя сумкі, цыноўкі!

— Яны зроблены з пальмавага лісця, дакладней — з валокнаў ліста пальмы рафіі.

— Мне падабаюцца гэтыя сумка і палатно з рафіі. А вунь на маленькай лавачцы сядзіць жанчына і штосьці памешвае ў чане драўлянай лыжкай. Тамба-Тамба, што яна робіць? — спыталася Воля.

— Смажыць арахісавыя арэхі.

Пах арахісу спакусіў іх. Захацелася пакаштаваць. Яны падышлі да жанчыны. Кангалезка адмерала ім шклянкай румяныя арэхі і высыпала ў папяровы пакет.

Потым яны трапілі да прадаўцоў садавіны. Тут былі горы ананасаў, бананаў, зялёных у цёмных калючках карасоляў, жоўтай і духмянай папаі, памплімусаў.

Воля паказала на кучкі нейкіх чырвоных пладоў.

Тамба-Тамба растлумачыў, што гэта плады пальмаў, з якіх робяць алей.

— А вунь чырвоныя прадаўгаватыя плады з зялёнымі хвосцікамі. Што гэта?

— Піман.

— З яго таксама робяць алей?

— Не, гэта горкі перац. Яго змешваюць з сокам і спецыяльна прыгатаванай пастай. Выходзіць смачная прыправа — пелепеле. Яе прадаюць у маленькіх слоічках. Возьмеш у рот малюсенькі кавалачак гэтай прыправы, цэлую гадзіну будзе пячы ў горле. Затое карысна для здароўя. Калі чалавек паесць пелепеле, ніякая хвароба яму не страшная.

— Зірніце, ну і бульба! — усклікнула Воля.

— Гэта — бататы, салодкая афрыканская бульба.

— Хадзем у гарадок тканін, — прапанаваў Тамба-Тамба. —

(Працяг на стар. 10)

ТАМ, ДЗЕ ЦЯЧЭ РАКА КОНГА

(Працяг са стар. 9)

Там у мяне ёсць знаёмы гандляр. Спытаю, можа ён чуў што-небудзь пра сабаку.

Яны хутка перасяклі плошчу і адразу ж апынуліся каля крамаў, павецяў, дзе былі раскіданы самыя разнастайныя рэчы: яркія касматыя ручнікі, бляізна, бітоны для газы, ніткі ў шкляных слоіках, бутэлькі, напоўненыя рознакаляровымі гузікамі флаконы духоў, адэкалону, розныя крэмы, зубная паста, мыла, абутак. Тамба-Тамба ўпоўнена вёў сваіх сяброў праз лабірынт гэтых крамаў.

Ды вось Тамба-Тамба ўбачыў гандляра, апранутага ў белы малійскі бубу. На нагах абуты жоўтыя вастраносыя туфлі.

— Вітаю цябе, Тамба-Тамба! Калі ты прыйшоў да мяне штонебудзь купіць, то я параіў бы табе і тваім сябрам тканіну „Марыям Макеба". — Гандляр падняўся і паказаў на цёмнавішнёвы матэрыял. У цэнтры яго быў вытканы арнамент, які нагадваў вышыўку.

— Можа, вы бачылі тут сабаку з зялёным скураным ашыйнікам і павадком ці чулі штонебудзь пра яго? — спытаўся Тамба-Тамба, з надзеяй пазіраючы на цёмны твар гандляра.

— Можа, я і дапамагу табе, хлапчынка, — сказаў гандляр. — На нашым рынку нічога нельга схаваць ад вачэй жанчын. Я спытаюся ў іх.

Пакуль не было гаспадара, Воля разглядала ўзоры тканін.

Гандляр вярнуўся задаволены. Ён пачуў ад адной жанчыны, што яна бачыла, як высокі кангалезец цягнуў на павадку сабаку. Жанчына паказала, дзе жыве кангалезец.

Яны спыніліся каля маленькага аднапавярховага доміка. У гэты збудаваны з самаробнай цэглы домік вялі тры прыступкі.

Тамба-Тамба шмыгнуў за домік, а Валерый Васільевіч пастукаў. Ніхто не адгукнуўся. Тады доктар пастукаў мацней і спытаўся:

— Ёсць тут хто-небудзь?

Ніякага адказу.

І раптам з-за доміка, куды пайшоў Тамба-Тамба, пачулася папіскванне, потым радаснае залівістае скавытанне.

Воля кінулася туды. У засмечаным кутку двара, прывязаны за павадок, скакаў Міка, такі брудны, што цяжка было здагадацца, якой ён масці.

— Не перашкаджай, Міка! Сядзець! — загадаў Тамба-Тамба, спрабуючы развязаць вузел.

— Мбота! — пачуўся ветлівы жаночы голас.

Усе хуценька павярнуліся і ўбачылі жанчыну.

— Прабачце нам. Мы клікалі гаспадароў, але нікога не было. Вось і вырашылі самі адвязаць нашага сабаку.

— Дык гэта вы гаспадары сабакі! Мы з мужам так і падумалі, што ён згубіўся: бо ўвесь час вырываўся і не хацеў браць ежу з нашых рук. Мы вельмі рады, што нарэшце ўсё так добра скончылася.

Тамба-Тамба перасёк вузел, і цяпер Міка мог выказваць сваю радасць колькі хацеў: скакаў на Тамба-Тамба, на Волю, на Валерыя Васільевіча і нават на кангалезку. Яна смяялася і адганяла сабаку ад сябе.

— Міка, хадзем! — прамовіў Тамба-Тамба. Ён увесь свяціўся ад радасці. Воля глядзела на яго і таксама радавалася.

Працяг будзе

ЗАПІСКІ НАТУРАЛІСТА

ДАРОЖНЫЯ СУСТРЭЧЫ

26 чэрвеня гэтага года веласіпедам выбраўся я ў дарогу. Не так далёка, да Пасынак. Ад Бельска — адзінаццаць кіламетраў. Надвор'е было цёплае і крышку ветранае. Лета. Усюды зелянеюць прыдарожныя дрэвы, палі ды лясы. На лугах яшчэ дзе-нідзе пабляклыя пакосы сена. Ехаць вельмі прыемна. Вось і рака Арлянка. Вада чыстая, празрыстая. Відаць, як плаваюць маленькія рыбкі.

Там жа, ля маста, стаіць малы фіят. Маладыя муж і жонка, а з імі 3—4-гадовае дзіця, адпачываюць. Рака халодзіць гарачае паветра. Ад вады цягне прахаладай. Я стаю на бетонным масту. Гляджу ў бок с. Арлянкі. Удалечыні па-над берагам ракі хмызнякі. Рыбакі сядзяць ды стаяць з вудачкамі. Сумна глядзець на гарызонт і ўсведамляць сабе, як хутка гэтае хараство мінае...

Саджуся на веласіпед. На дарозе чакае мяне неспадзеўка. Пад коламі ляжыць сітаўка (мал.), забітая аўтамашынай. Няма што і збіраць. Далей бачу вялізную жабу-рапуху. Стаўлю веласіпед упоперак дарогі. Падаю іншым едучым знакі, каб ехалі асцярожна. Ратую жывёлу. Пераношу пад вялікі камень на полі.

Кіламетр далей ляжыць на дарозе маладая пліска. Яна такая ж, як сітаўка, толькі пад сподам жоўтая. Скідаю ў прыдарожны кювет яе цела.

28 чэрвеня разам з Нілай Р. на прыпынку ПКС Пасынкі бачым дзве сітаўкі. Яны бегаюць па асфальце. Адна з іх падскоквае, цыркае... Так яна спявае. Іх доўгія хвосцікі характэрна хістаюцца. Па гэтым сітавак і плісак лёгка пазнаць. Сітаўкі любяць дарогу, любяць людзей. Гэта вельмі карысныя птушкі. Свае гнёзды часта будуюць на прыдарожных дрэвах. Тут няма небяспечных драпежнікаў. Да іх належыць і кот. Ды ён не сядзіць пры дарозе.

1 ліпеня еду са Спічак у Парцава. Вяртаюся з тапаграфічных доследаў. Недзе на паўдарогі паяўляецца сітаўка. То сядзе перада мною на роўнай жвіроўцы, то ўзнімецца і зробіць круг вакол мяне... І ўвесь час цвыркае. Гэта быў самчык. Так правёў ён мяне аж да Парцава. Потым адляцеў назад. Гэтае назіранне пераканала мяне, што сітаўка любіць дарогу і хоча нам паспяваць. А можа пачула яна сімпатыю да свайго прыяцеля-прыродніка? Хто ведае?..

Дзякуй табе, сітаўка, што праводзіла мяне. Гэта вельмі прыемна. Але як табе вытлумачыць, што машыны — вельмі небяспечная для цябе рэч?

Інж. Б. Рудкоўскін

ПАЗНАЁМІМСЯ

БССР, 220093, г. Мінск-93, вул. Д. Сердзіча, 32, кв. 39. Алёнка Воранава. 7 клас.

* * *

БССР, 220079, г. Мінск-79, вул. Скрыганава, 9, кв. 32. Надзейка Шыгалёва. 7 клас.

* * *

БССР, 220079, г. Мінск-136, вул. Апанскага, 36-б, кв. 36. Юля Фарынка. 7 клас.

* * *

БССР, 220136, г. Мінск-136, вул. Адзінцова, 19, кв. 48. Юля Балбышка. 6 клас.

* * *

БССР, 220136, г. Мінск-136, вул. Якубоўскага, 50, кв. 42. Таццянка Бандарэнка. 3 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 90-А, кв. 2. Аня Сакольчык. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Р. Люксембург, 90-А, кв. 40. Юля Кішкурна. 4 клас.

* * *

БССР, 220036, г. Мінск-36, Р. Люксембург, 90-А, кв. 20. Каця Скорык. 4 клас.

* * *

БССР, 222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае. пер. Карбышэва, 3, кв. 2. Чупракоў Андрэй. Збірае маркі.

* * *

БССР,222320, Мінская вобл., Маладзечанскі раён, с. Краснае, пер. Карбышэва, 3, кв. 2. Чупракова Таня. 5 клас.

Уладзімір Мацвеенка

ЗАГАДКІ

Металічны,
цыліндрычны,
вораг полымя.
Заўжды
агонь тушыць без вады.

— * —

Сапсуецца самалёт,
трапіць у бяду пілот —
выручыць пілота ён,
незвычайны парасон.

— * —

Не маржы і не дэльфіны
скокнулі з вады на льдзіны.
Мо, ад сцюжы небаракі
апранулі з пер'я фракі?
Каб сагрэцца памаленьку
скачуць танец „Летку-енку".

— * —

Пільна па баках глядзіць.
Раіць ездзіць як, хадзіць.
Зялёнае святло зазззяе —
Пераходзіць дазваляе.
Жоўты знак — знак засцярогі:
уцякай хутчэй з дарогі!
А чырвоны загарыцца —
трэба хуценька спыніцца.

— * —

Я ў пярэстым сарафане.
Залюбуецца, хто гляне.
Пра мяне складаюць песні.
Найсвятлейшая я ў лесе...

— * —

Крышталёвыя каралі
ранкам на зямлі ляжалі.
Я туды пабегла ўдзень,
глянула — няма нідзе.

ІВОНКА ЗНАЙШЛАСЯ!

Нядаўна „Зорка" прасіла адгукнуцца дзяўчынку Івонку, бо да яе на адрас „Зоркі" прыйшло пісьмо ад сяброўкі з Савецкай Літвы.

З прыемнасцю інфармуем чытачоў, што Івонка знайшлася і пісьмо яе літоўскай сяброўкі трапіла ў рукі, якім прызначалася. Шуканай Івонкай аказалася Івонка Нічыпарук з Храбустоўкі, вучаніца пятага класа. Яна вельмі ўцешылася, што атрымала пісьмо ад сяброўкі, з якой перапісваецца. І „Зорцы" таксама прыемна.

А ў сваю чаргу, дзяўчаткі і хлопчыкі, не забывайцеся падаваць у вашых пісьмах дакладныя свае адрасы і добра падпісвайце канверты, бо з-за дробнага, здавалася б, недагляду часта можа згаснуць цяпельца непачатага яшчэ, але ўжо жаданага сяброўства.

„Зорка"

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Знайдзі на гэтых малюнках 15 адрозненняў. Размалюй карцінкі каляровымі алоўкамі.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1 „Зорка".

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах.	усх.-зах.
нядзеля	28	15	Аўгусціна, Патрыцыі	Успенне Пр. Баг.	4.41-18.33	18.53-5.47
панядзелак	29	16	Яна, Сабіны	Дзяміда, Якіма	4.42-18.30	19.05-7.19
аўторак	30	17	Ружы, Шчэнснага	Мірона, Паўла	4.44-18.28	19.18-8.51
серада	31	18	Багдана, Раймунда	Флора, Емяльяна	4.45-18.26	19.33-10.21
чацвер	1	19	Бранiслава, Ідзія	Андрэя, Фёклы	4.47-18.24	19.53-11.51
пятніца	2	20	Юльяна, Сцяпана	Самуіла, Сявіра	4.49-18.21	20.22-13.17
субота	3	21	Ізабелы, Шымана	Фадзея, Вассы	4.50-18.19	21.01-14.34

TELEWIZJA WARSZAWA

Piątek 26 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie z kukułką. 9.30 „Syn strzelca" (7) — film przyg. NRD. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Porcelana w składzie słonia" — film fab. prod. pol. 11.10 Domator. 16.15 Pr. dnia. 16.20 Intersygnał. 16.50 Mieszkać — wszechnica budowlana. 17.15 Teleexpress. 17.30 W Starym Kinie: „Jaśnie pan szofer" — film pol. 18.20 Klinika zwierząt — pr. rozr. 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor Rządowy. 19.30 Dziennik. 20.00 „Liliowa taksówka" — film fab. franc. 21.55 Żniwa '88. 22.10 Czas — mag. publ. 22.45 DT — Komentarze. 23.05 Od Picadora do Zaleszczyk „Pierwszy oddech poezji".

Sobota 27 VIII — 8.10 Tydzień na działce. 8.40 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Kino najmłodszych: „Jaś i diabełek" — film fab. prod. bułg. 10.30 DT — Wiad. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Zdrowie — wojsk. mag. publ. 11.55 „Wędrówki dalekie i bliskie" — „Klejnoty Adriatyku — 4" — film dok. jugosł. 12.35 W świecie ciszy. 13.00 Tel. koncert życzeń dla honorowych krwiodawców. 13.30 Antologia dramatu powszechnego: W. Szekspir — „Hamlet". 16.25 Los. D. Lotka. 16.35 Skarbiec. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Pod jednym dachem" — serial obycz. czeski. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 Film fab. 21.30 Tel. Przegląd Sportowy oraz Mistrzostwa Świata w kolarstwie. 22.15 Tydzień w polityce. 22.25 Rock — pr. tv węg. 23.05 DT — Wiad. 23.15 Anegdoty teatralne Igora Śmiałowskiego. 23.30 Kino nocne: „Inspektor Bellamy" (8) — serial austral.

Niedziela 28 VIII — 6.25 TTR — s. II Zajęcia wakac. — Agregaty uprawowe, orka. 6.45 TTR — s. IV Zajęcia wakac. — Agrolotnictwo. 7.05 Pr. dnia. 7.10 Po gospodarsku. 7.40 Tydzień. 8.20 Pr. dnia. 8.25 Kino Teleferii: „Wyspa skarbów" (2) — film fab. prod. radz. 9.55 Studio Sport M.Ś. w kolarstwie. 10.30 DT — Wiad. 10.35 „W królestwie owadów" (5) — serial przyr. 11.05 Siedem anten. 11.35 Kraj za miastem. 12.15 Studio Sport — M.Ś. w kolarstwie. 12.30 Wygraj szansę (1). 12.50 Koncert Życzeń. 13.35 Pr. dnia. 13.40 Wygraj szansę (2). 14.00 Studio Sport — M.Ś. w kolarstwie. 14.15 Wygraj szansę (3). 14.50 „W kamiennym kręgu" (16 i 17) — serial braz. 16.50 Studio Sport — M.Ś. w kolarstwie. 17.30 Teleexpress. 17.45. Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.15 Marek Sierocki zaprasza. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Komediantka" (4) — serial TP. 20.55 Sportowa Niedziela. 21.35 Siedem dni na świecie. 21.45 Jazz chorał w Warszawie. 22.25 DT — Wiad.

Poniedziałek 29 VIII — 17.00 Pr. dnia. 17.05 Racje. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Przygody prywatnego detektywa Kemeriego" (1) „Skradzione złoto" — serial węg. 18.35 Piknik Country — Mrągowo '88. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa stadionów. 19.30 Dziennik. 20.00 Teatr TV — Spektakl na bis: Ch. Hampton „Opowieści Hollywoodu". 22.20 Żniwa '88. 22.40 DT — Komentarze.

Wtorek 30 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie: Krąg. 9.30 Kino Teleferii: „Samochodzik i templariusze" (5) — serial TP. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Złote obrączki" (5) „Chwile szczęścia" — serial hiszp. 16.50 Pr. dnia. 16.55 Tel. Informator Wydawniczy. 17.15 Teleexpress. 17.30 Tel. film dok. „Śpiewa ci obcy wiatr". 18.20 Flesz — mag. muz. 18.50 Dobranoc. 19.00 Kram. 19.30 Dziennik. 20.00 „Złote obrączki" — serial hiszp. 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.25 „List z nieba" — film dok. 22.00 Sprawa dla reportera. 22.40 DT — Komentarze.

Środa 31 VIII — 8.50 Domator. 9.00 Teleferie najmłodszych: „Tato, już lato". 9.30 „Szagma albo zaginione światy". 10.00 DT — Wiad. 10.10 „Wicher stepowy" (1) — film przyg. radz. 17.00 Pr. dnia. 17.05 Los. Ex. i Super Lotka. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Reduty września" — wid. hist. 18.55 Dobranoc. 19.05 Sejmowe spotkania. 19.30 Dziennik. 20.00 Zwierciadło czasu: „Obca biała i pstrokata" — film radz. 21.40 Żniwa '88. 21.50 Klub Międzynarodowy. 22.25 Ameryka w cieniu pieniądza (1). 22.55 DT — Komentarze.

Czwartek 1 IX — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 Domator dla dzieci. 10.20 „Gdziekolwiek jesteś panie prezydencie" — film pol. 11.45 Domator. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiad. 16.25 Kwant. 16.50 „Wielkie eksperymenty" (1) — serial ang. 17.15 Teleexpress. 17.30 Pamięć — wojsk. pr. dok. 17.55 Refleksje — mag. państw socjal. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 „Teraz" — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.00 „Gdziekolwiek jesteś panie prezydencie" — film pol. 21.25 Pegaz. 22.10 Czym żyje świat. 22.40 DT — Komentarze.

КІНО

Bielsk Podl. Wetherby — ang. 29 VIII—1 IX.

Czeremcha E.S.D. — pol. 31 VIII.

Hajnówka Kopalnia króla Salomona — USA 29 VIII—2 IX.

Michałowo Kobieta i obcy — NRD 30 VIII—1 IX. Niebiańskie dni — USA 2 IX—4 IX.

ПАТРЭБНЫЯ І НЕПАТРЭБНЫЯ РЭКОРДЫ

(Працяг са стар. 7)

гаршкі, нават гадзіннікі даводзіў да ладу. Можа, хто падумае, што ён так усё рабіў для грошай тых. Не, не для грашыскаў браўся за ўсенька. Браў за работу мала, а за дробныя даробкі нічога не браў. „Ат, нічога ты мне не плаці, не трэба", — дабрадушна гаварыў.

Аднаго разу я кажу яму, чаму ён так робіць, а яшчэ і задарма частавата. „Знаеш, мне зарobкаў не трэба, — сказаў ён. — Я не магу без работы жыць. Мне добра, калі я бачу, што яшчэ патрэбны людзям".

Жыў дзядзька Шурка доўга, за восемдзесят. І пагодна жыў, задаволены лёсам. Памёр ён гэтак жа спакойна, без пакутаў.

Што засталося ад чалавека? Ад чалавека застаецца яго праца. Яго прыклад іншым. Праца і прыклад як адно. У нейкага аўтара я прачытаў: „Калі ты нарадзіўся, усе смяяліся ад радасці, адзін ты плакаў. Жыві так, каб, паміраючы, усе плакалі і адзін ты смяяўся".

Дзед Кастусь

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Беларускі нацыянальна-вызваленчы рух у паслякастрычніцкі перыяд ● Пасля шасці гадоў пабудовы Святадухаўскай царквы ў Беластоку ● А. Баркі на славянскай выстаўцы ў Амерыцы ● Апавяданне і пераклады С. Яновіча, вершы Д. Бічэль-Загнетавай, В. Шведа і М. Мельніка ● М. Шаховіч у Міры, Навагрудку і Нясвіжы ● „Васілёчкі" запрашаюць мужчын спяваць ● Грэх забыць ваенныя пакуты ● Рады Сэрпайка, Астрона і Гаспадыні ● Гутаркі аб мове ● „Зорка" ● Старонка гумару ● Песенька пра бусла.

(Працяг са стар. 6)

З НЯДАЎНЯГА МІНУЛАГА БЕЛАРУСКАГА ШКОЛЬНІЦТВА

ных або харавых школьных калектывах.

Усё гэта дазваляе новы загад Міністэрства асветы і выхавання, які будзе абавязваць ад 1 верасня г.г. (Zarządzenie MOiW z dn. 21.10.1987 w sprawie organizowania w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących nauki języka ojczystego dla dzieci i młodzieży narodowości białoruskiej, litewskiej, słowackiej i ukraińskiej, Dz.U.MOiW 1987, nr 10, poz. 67).

Стан навучання беларускай мовы, прывіванне дзецям любві да роднага залежыць будзе перш за ўсё ад настаўнікаў і бацькоў, ад іх нацыянальнай самасвядомасці.

Апрача дбайнасці пра навучанне беларускай мовы, трэба клапаціцца, каб навучанне іншых прадметаў вялося на высокім узроўні, каб нашая моладзь мела добры старт да далейшай навукі ў сярэдніх і вышэйшых навучальных установах.

І яшчэ адно. У нашым асяроддзі, асабліва сярод дзеячоў БГКТ, многа дыскутантаў і дарадчыкаў, якія маюць гатовыя рэцэпты на амаль усе нашы беларускія балячкі. Але калі трэба вырашаць канкрэтныя справы, то ўжо як бы менш ахвотных, а зусім кепска выглядае рэпрэзентацыя нашых інтарэсаў у радах нарадовых, грамадскіх і палітычных арганізацыях усіх ступеняў.

Янка Зенюк

(Працяг са стар. 3)

ЗНАЁМСТВА З БЕЛАРУССЮ

звязанае з яго жыццём і творчасцю. Увесь шлях Купалы распланаваны на сценах і ў габлётах, упарадкаваны па-мастацку, як мастацкім было ўсё яго жыццё. Як рэліквіі вісяць світка і скрыпка паэта, а ўсе кніжныя выданні крычаць на розных мовах аб яго прысутнасці ў народзе. Усё гэта дзякуючы ініцыятыве жонкі Янкі Купалы Уладзі. Аднак жыццё і творчасць пісьменніка пачался з Вязынкі, так як Якуба Коласа з Мікалаеўшчыны, куды мы і паедзем.

Міхась Шаховіч

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас: Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:

у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6,
у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
у Саколцы, вуліца Варынская 1,
у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ада Чачуга (адказны сакратар). Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.
Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   — osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli,
   — osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1511/88 r. Nakład 3.300 egz. E-3.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ДЗВЕ СЦЯЖЫНКІ

Словы Я. Насуты
Музыка М. Копа

Разышліся па лужку дзве сцяжынкі,
Разышліся па жыцці я і ты,
Толькі асталіся ўспамінкі,
Як дарыў мне кветкі ля ракі.

Праляцела з той пары вёсен многа,
Дзве сцяжынкі муравой зараслі,
А на сэрцы горыч і трывога,
Што друг друга мы не зберaглі.

Ой, пайду за Нёман я ў карагодзе,
Дзве сцяжынкі ўспомняцца на лужку,
І купальскай ночкай пры народзе
Кіну мой вяночак у раку.

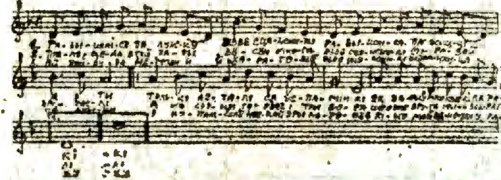

НЕ РАЗУМЕЕ

— Не разумею, як ты можаш выходзіць замуж за кульгавага?
— Ну дык што! Ён жа толькі тады кульгае, калі ходзіць.

У МЯНЕ МАЧАХА

— Калі ты нарадзіўся?
— Я зусім не нарадзіўся, бо ў мяне мачаха.

ПАМЫЛА

— Элачка, ты добра памыла сушаныя яблыкі, калі варыла кампот? — пытаецца маці ў дачкі.
— Добра, мамачка, памыла, нават з мылам.

ДЛЯ МЯНЕ НЯМА ЧАСУ

Жанчыне на судзе задалі пытанне:
— Чаму вы рашылі з мужам развесціся?
— Ведаеце, зараз для мяне ў яго застаецца дваццаць працэнтаў часу. А ён жа яшчэ збіраецца купіць „Ф'ята".

*

— Скажыце, колькі служачых у вашай установе?
— Раніцай тысяча.

ЛЕПШ БУСЛА

— Пятрусь, хочаш пабачыць, якога табе бусел прынёс браціка?
— Не, татка, я лепей хацеў бы пабачыць бусла...

НІЎКА

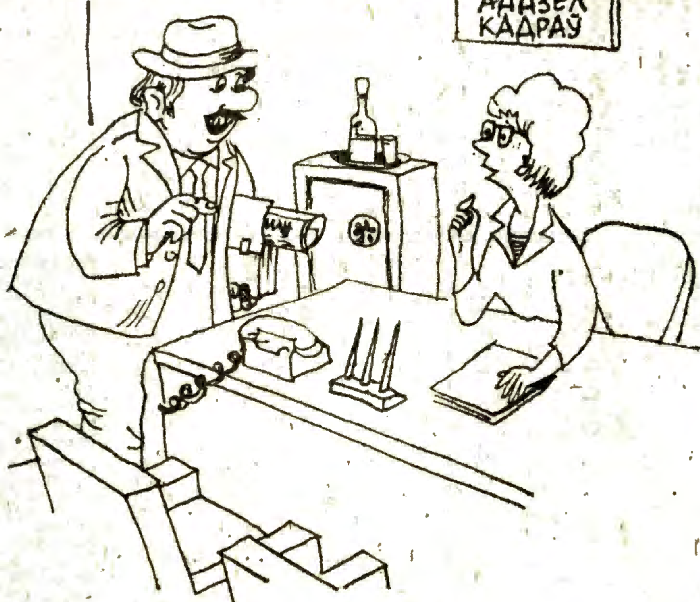

— Што вы ўмееце?
— Бліскуча арганізоўваю апладысменты.

ВЕРНАСЦЬ

— Няма другой жонкі, якая была б такая верная, як мая. Ужо тры разы ўцякала з нейкім мужчынай, але заўсёды да мяне вярталася.

НЕ ПЛАЧ

— Чаго ты, бабка, плачаш?

— Галубок! У царкве чыталі, што на гэтым свеце будзе „плач і скрыгат зубамі". А чым жа я буду скрыгатаць, калі ў мяне зубоў няма.

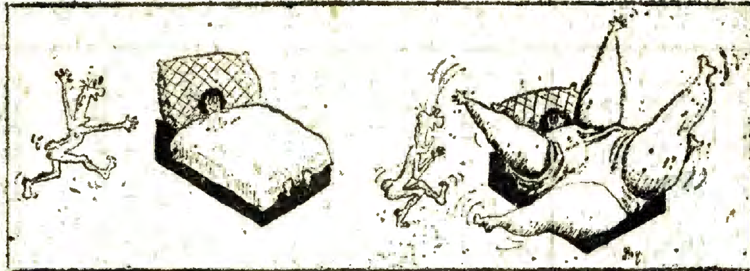

Ішоў у нагу з калясом фартуны.

Алесь Звонак

ШАКАЛ І ЛЕЎ

Байка

Жыў ды быў на свеце леў,
Кіраваў ён, як умеў,
Ды бяда спаткала:
Леў знянацку прыхварэў,
Льву журботна стала.
Каб не меў клапот старэ,
Да яго ў сакратары
(Прыкладаў ці мала?),
Перабраўшы лес наскрозь,
Парашыў прыставіць хтось
Хітрага... шакала!
Быў шкадлівы той шакал,
Шмат каго ён ашукаў, —
Уся акруга знала.
І, канечне, каб не леў,
Тут даўно б ужо спятрэў
Нават след шакала.
Ды пачвара хітры быў,
Падхалімны спрыт набыў,
Дагаджаў старому:
То ён лапу льву лізне,
То ён хвосцікам вільне,
Словам, друг для дому.
Толькі, часам, леў рыкне,
І тады шакал пачне
Тонкую руладу:
На каго цішком шапне,
На каго крадком міргне, —
Не раскусіш гада!
Леў збярэ лясны свой люд,
А шакал наш тут як тут, —
Дай яму дарогу!
Ён любіў паскавытаць,
Ён любіў памармытаць
Ля трыбуны строга:
Або воўк не так завыў,
Або ліс не так ступіў,
Або крытыкай смаліў
Куцы хвост... бульдога!
Часу гэтак шмат прайшло,
Шмат вадзіцы ўжо сплыло,
Льва даўно не стала...
Дзе ж цяпер курылка наш,
Што любіў падхалімаж,
Нібы кошка сала?
Ходзіць чутка, з нейкіх вод
Зноў вярнуўся абармот, —
Бачылі шакала?!
Прылаўчыўся й тут хітрун,
Ён віецца, нібы ўюн.
Робіць рэверансы:
То лагоднаму зубру,
То слану (і не к дабру!),
То сівому барсу...
Тут кароткая мараль:
Ёсць шакалы ў нас, на жаль.
Не зусім звяліся.
А каб лес наш быў чысцей,
Дык ганіце іх хутчэй
Ад дзяржаўнай місы!

Іосіф Карпюк

ІВАШКА БРАХУН

У святліцу вёскі Малінова прыехаў хлопец. Звалі яго Івашка Брахун. Хто толькі быў у святліцы, ён усіх абгаварыў і нікога не дапусціў да слова. Пачаў таксама дабірацца і да седзячага васьмідзесяцігадовага старога дзядулі.

— Дзядуля, — загаварыў, — як я бачу, то і вочы старэнькага глядзяць за зграбнымі задкамі.

— Адкуль ты, такі брахун, прыехаў? — спытаў дзядок.

— Я — так, так, так... Так праўду сказаўшы, то з Шчэбрашоў.

— А-а-а, то я тую вёску знаю, — пацвердзіў дзядок. — Вось там двух такіх брахуноў.

— А хто другі? — спытаў з зацікаўленнем Івашка.

— Не ведаеш? Адзін ты, а другі — солтысаў сабачка.

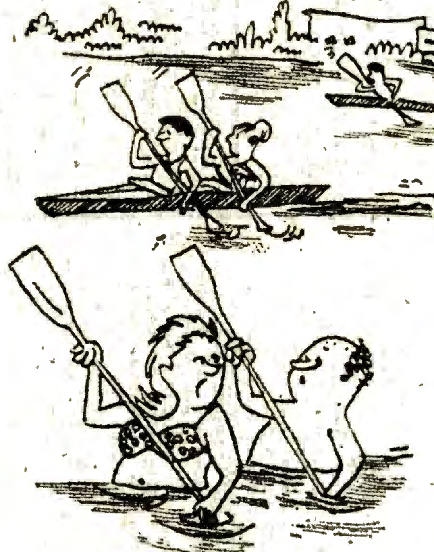

— Не дай зразумець Івановым, што мы байдарку згубілі.

СУМЛЕННЫ ЗЛОДЗЕЙ

Ішоў Іванка ў міліцыю ўзрушаны, бо ніяк не мог сабе ўцяміць, чаму яго выклікаюць, у якой справе мае быць допыт.

— Вас абакралі? — запытаў міліцыянер яго.

— Не, Бог мілаваў, — адказаў.

— Вы, грамадзянін, не крывіце душой, не затойвайце, раскажыце аб пакражы ў вас 10 тысяч злотых.

— А, вось што, — здзіўлена прамовіў Іван.
— А скуль жа вам аб гэтым вядома? Апрача жонкі, аб гэтым ніхто не знае.

— Але злодзей знае. Ён сам прынёс грошы, каб яго не пакаралі, — паінфармаваў міліцыянер. — Раскажыце, як гэта было.

— Значыць, пералякаўся. Я яму заявіў: калі не аддаеш грошай падобраму, я паеду ў міліцыю. Ён не прызнаваўся і я паехаў ад яго. Але я не меў намеру даносіць вам, таму што не быў перакананы, што гэта ён. Трох чалавек я падазраваў.

— А дзе грошы ляжалі?

— Ужо там не ляжаць. Хавалі мы пад дыванам на падлозе, — тлумачыў Іванка. — Калі Ігнат наведаў наш дом, мы з жонкай сталі рыхтаваць на кухні пачастунак, а ён астаўся ў пакоі. І тады з-пад дывана выцягнуў ён толькі дзве паперкі па 5 тыс. зл. Мусіць, хацеў, каб мы не далічыліся. Аднак, ён сумленны чалавек, бачыце, аддаў. Дык не карайце яго!

(мс)

МІЖ НАМІ

Чалавек гучыць горда, але сядзіць ціха...